

Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου
Σχολή Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών
Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Διεθνών Σχέσεων

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών
«Διακυβέρνηση και Δημόσιες Πολιτικές»

Η Ακροδεξιά σε μετάβαση: Σύγκριση - Ανάλυση της
ιταλικής Εθνικής Συμμαχίας (AN) με τον γαλλικό
Εθνικό Συναγερμό (RN)

Κωνσταντίνος Παπαπαναγιώτου

Πάτρα, Σεπτέμβριος 2022

University of Peloponnese
Faculty of Social and Political Sciences
Department of Political Studies and International Relations

Master Program in
«Governance and Public Policies»

Far-Right in transition: Comparison – Analysis of the
Italian National Alliance (AN) with the French
National Rally (RN)

Konstantinos Papapanagiotou

Patras, September 2022

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ

Με την παρούσα δήλωση:

1. Δηλώνω ρητά και ανεπιφύλακτα ότι η διπλωματική εργασία που σας καταθέτω αποτελεί προϊόν δικής μου πνευματικής προσπάθειας, δεν παραβιάζει τα δικαιώματα τρίτων μερών και ακολουθεί τα διεθνώς αναγνωρισμένα πρότυπα επιστημονικής συγγραφής, τηρώντας πιστά την ακαδημαϊκή δεοντολογία.
2. Οι απόψεις που εκφράζονται αποτελούν αποκλειστικά ευθύνη του/ης συγγραφέα/ως και ο/η επιβλέπων/ουσα, οι εξεταστές, το Τμήμα και το Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου δεν υιοθετούν κατ' ανάγκη τις εκφραζόμενες απόψεις ούτε φέρουν οποιαδήποτε ευθύνη για τυχόν λάθη και παραλείψεις.

Ο/Η δηλών/ούσα

.....
(Υπογραφή)

ΑΦΙΕΡΩΣΗ

Στην Αναστασία, στη Βασιλική, στην Παναγιώτα και στην Άρτεμη.

Η Ακροδεξιά σε μετάβαση: Σύγκριση - Ανάλυση της ιταλικής Εθνικής Συμμαχίας (AN) με τον γαλλικό Εθνικό Συναγερμό (RN)

Σημαντικοί Όροι: Alleanza Nazionale, Rassemblement National, λαϊκίστικη ριζοσπαστική δεξιά.

Περίληψη

Στην παρούσα εργασία θα συγκρίνουμε την ιταλική Εθνική Συμμαχία/ Alleanza Nazionale (AN) με τον γαλλικό Εθνικό Συναγερμό/ Rassemblement National (RN). Και τα δύο κόμματα συγκαταλέγονται στην κατηγορία των Λαϊκίστικων Ριζοσπαστικών Δεξιών Κομμάτων που ανήκουν στην ευρύτερη οικογένεια του ακροδεξιού πολιτικού χώρου. Η AN προέρχεται από το Ιταλικό Κοινωνικό Κίνημα/Movimento Sociale Italiano (MSI), το νεοφασιστικό κόμμα της μεταπολεμικής περιόδου. Αντίστοιχα, ο RN προέρχεται από το Εθνικό Μέτωπο/ Front National (FN) του Jean-Marie Le Pen. Θα εξετάσουμε λοιπόν ποια είναι τα κριτήρια ταξινόμησης των λαϊκίστικων ριζοσπαστικών δεξιών κομμάτων και εάν οι παραπάνω πολιτικοί σχηματισμοί τα εκπληρώνουν. Θα μελετήσουμε την πολιτική τους ιδεολογία σε σχέση με το παρελθόν τους και τις ιδιαίτερες συνθήκες σε κάθε χώρα. Επίσης, θα εντοπίσουμε ομοιότητες και διαφορές αναμεσά τους και θα προσπαθήσουμε να τις ερμηνεύσουμε.

Far-Right in transition: Comparison – Analysis of the Italian National Alliance (AN) with the French National Rally (RN)

Keywords: Alleanza Nazionale, Rassemblement National, Populist Radical Right Parties

Abstract

In this paper we will compare the Italian National Alliance/ Alleanza Nazionale (AN) with the National Rally/ Rassemblement National (RN). Both parties are included in the category of the Populist Radical Right Parties that belong to the broader family of the far-right political place. AN comes from the Italian Social Movement/Movimento Sociale Italiano (MSI), the neofascist party of the post-war era. Respectively, RN comes from National Front/ Front National (FN) by Jean-Marie Le Pen. We will examine the classification criteria of the Populist Radical Right Parties and we will find out if the above political formations fulfill them. We will study their political ideology in relation with their past and the special conditions of each country. In addition, we will locate the similarities and differences among them and we will try to explain them.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Περίληψη	v
Abstract	vi
Εισαγωγή	ix
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Εννοιολογική προσέγγιση της πολιτικής ιδεολογίας	
1.1 Ορισμός της πολιτικής ιδεολογίας	1
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Η ιδεολογία της Λαϊκίστικης Ριζοσπαστικής Δεξιάς	
2.1 Εθνικισμός και Νατιβισμός	3
2.2 Αυταρχισμός	5
2.3 Λαϊκισμός	7
2.4 Τυπολογία των «εχθρών» της Λαϊκίστικης Ριζοσπαστικής Δεξιάς	8
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Συνοπτική οριοθέτηση των πολιτικών χώρων	
3.1 Η διάκριση ανάμεσα στην Αριστερά και την Δεξιά	12
3.2 Η διάκριση ανάμεσα στην Δεξιά και την (Λαϊκίστικη) Ριζοσπαστική Δεξιά	12
3.3 Η σχέση ανάμεσα στη (Λαϊκίστικη) Ριζοσπαστική και την Εξτρεμιστική δεξιά.	14
3.4 Ερευνητικά ερωτήματα	16

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Σύγκριση της Εθνικής Συμμαχίας / Alleanza Nazionale (AN) με τον Εθνικό Συναγερμό / Rassemblement National (RN)

4.1. Η Alleanza Nazionale (AN)/ Εθνική Συμμαχία	17
4.1.1 Το Movimento Sociale Italiano/ MSI	17
4.1.2. Οι συνθήκες εμφάνισης της AN	18
4.1.3 Η πολιτική ιδεολογία της AN	20
4.2. Rassemblement National (RN)/ Εθνικός Συναγερμός	26
4.2.1. Το Front National/ Εθνικό Μέτωπο	26
4.2.2 Από το Front National στο Rassemblement National/ Εθνικό Συναγερμό	27
4.2.3. Η πολιτική ιδεολογία του FN/RN από το 2011 έως σήμερα	28
4.3 Σύγκριση της AN και του RN	33

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: Ανακεφαλαίωση

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Εισαγωγή

Χωρίς αμφιβολία, η ανάδυση ισχυρών κομμάτων της λαϊκίστικης ριζοσπαστικής δεξιάς και ακροδεξιών κινημάτων είναι μία από τις πιο σημαντικές αλλαγές για τα δημοκρατικά καθεστώτα κατά την διάρκεια των τελευταίων δεκαετιών. Αυτό μοιάζει να έρχεται σε αντίθεση με το τραυματικό παρελθόν της Ευρώπης από τα φασιστικά και εθνοσοσιαλιστικά καθεστώτα. Παρόλα αυτά, προς το τέλος του 20^{ου} αιώνα σημαντικές ιστορικές εξελίξεις, όπως το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, η παγκοσμιοποίηση, η αποβιομηχάνιση, η φτώχεια, η ανεργία, η μετανάστευση, η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση, η κατάρρευση των συλλογικών σημείων αναφοράς για την κοινωνία, η απογοήτευση από τα κατεστημένα πολιτικά κόμματα αποτέλεσαν συγκυρίες που ευνόησαν τα κόμματα αυτά. Επιπλέον, ο νέος αιώνας ήρθε με περισσότερες προκλήσεις: οικονομική ύφεση, προσφυγική κρίση, πανδημία. Σε αυτό το πλαίσιο οι πολιτικοί επιστήμονες προσπαθούν να ορίσουν τον ακροδεξιό πολιτικό χώρο, όχι με ομοφωνία είναι αλήθεια, να εξηγήσουν την σχέση του με το παρελθόν, τους λόγους που είναι θελκτικός και να προβλέψουν κατά πόσο αποτελεί απειλή για τη φιλελεύθερη δημοκρατία (Hobsbawm, 2006; Rydgren, 2018).

Είναι αλήθεια ότι η λαϊκίστικη ριζοσπαστική δεξιά αποτελεί τον κυρίαρχο του ακροδεξιού πολιτικού χώρου, καθώς ο ακροδεξιός εξτρεμισμός είναι ακόμη περιθωριοποιημένος. Τα κόμματα αυτά βγήκαν από το πολιτικό «γκέτο» παίρνοντας αποστάσεις από το παρελθόν, μετασχηματίζοντας την ρητορική τους και προσπαθώντας να πείσουν για τον εκμοντερνισμό τους και την πίστη τους στους δημοκρατικούς κανόνες (Wodak & Richardson, 2013).

Σκοπός της εργασίας μας είναι να μελετήσουμε και να συγκρίνουμε την πολιτική ιδεολογία δύο κομμάτων της λαϊκίστικης ριζοσπαστικής δεξιάς. Το πρώτο είναι η Εθνική Συμμαχία/ Alleanza Nazionale (AN) που αποτελεί μετεξέλιξη του Ιταλικού Κοινωνικού Κινήματος/Movimento Sociale Italiano (MSI), του κόμματος που συγκέντρωσε τις εκλογικές βλέψεις των φασιστών στην μεταπολεμική περίοδο. Το δεύτερο είναι ο Εθνικός Συναγερμός/ Rassemblement National (RN) που προέρχεται από το Εθνικό Μέτωπο/ Front National (FN) του Jean Marie Le Pen στη Γαλλία. Ο λόγος που επιλέξαμε αυτά τα δύο κόμματα είναι, διότι η ιταλική περίπτωση έχει ιδιαίτερη σημασία, καθώς αυτή η χώρα αυτή είναι η ιστορική κοιτίδα του φασισμού. Αντίστοιχα, ο FN/RN είναι το πιο ισχυρό κόμμα αυτής της κατηγορίας αυτή την στιγμή

στην Ευρώπη και κατά κάποιο τρόπο αποτελεί πρότυπο. Συνεπώς, θα προσπαθήσουμε να ορίσουμε τα βασικά ιδεολογικά χαρακτηριστικά της λαϊκίστικης ριζοσπαστικής δεξιάς και να την οριοθετήσουμε σε σχέση με τους πολιτικούς χώρους που την περιβάλλουν. Επιπρόσθετα, θα περιγράψουμε τις συνθήκες εμφάνισης του κάθε κόμματος, την σχέση του με το παρελθόν και θα καταγράψουμε τα βασικά ιδεολογικά του χαρακτηριστικά, για να εντοπίσουμε ομοιότητες και διαφορές, τις οποίες θα προσπαθήσουμε να εξηγήσουμε.

Στο πρώτο κεφάλαιο επιχειρούμε να προσδιορίσουμε εννοιολογικά τι είναι η πολιτική ιδεολογία. Στο δεύτερο κεφάλαιο επικεντρώνουμε στην ιδεολογία του πολιτικού χώρου που εξετάζουμε, δηλαδή της Λαϊκίστικης Ριζοσπαστικής Δεξιάς. Αναφερόμαστε στα βασικά χαρακτηριστικά της και περιγράφουμε μία τυπολογία των «εχθρών». Στο τρίτο κεφάλαιο ασχολούμαστε με την οριοθέτηση των πολιτικών χώρων. Έπειτα, στο τέταρτο κεφάλαιο, παρουσιάζουμε τα δύο κόμματα που μας αφορούν και κάνουμε μία σύγκριση μεταξύ τους.

Κεφάλαιο 1

Εννοιολογική προσέγγιση της πολιτικής ιδεολογίας

Ο Mudde (2007) επισημαίνει το πρόβλημα της κυκλικότητας στη μελέτη της πολιτικής ιδεολογίας. Για να λυθεί αυτό το πρόβλημα έχουν διατυπωθεί διάφορες μεθοδολογικές προτάσεις, οι οποίες όμως όλες τους λίγο πολύ παρουσιάζουν διάφορες αδυναμίες. Οι κυρίαρχες προσεγγίσεις είναι δύο: *Η κατασκευή ενός ελάχιστου ορισμού* ή *η κατασκευή ενός μέγιστου ορισμού*.

Στην πρώτη περίπτωση οι επιστήμονες βασίζονται στο έργο του Michael Freeden ο οποίος υποστηρίζει ότι κάθε ιδεολογία έχει κάποιες έννοιες βασικές που βρίσκονται στον πυρήνα και κάποιες περιφερειακές. Οι βασικές έννοιες είναι τόσο σημαντικές και τόσο χαρακτηριστικές, ώστε δεν μπορούμε να τις αφαιρέσουμε χωρίς να αλλάξει ριζικά το περιεχόμενο της πολιτικής ιδεολογίας που ερευνούμε. Για παράδειγμα, η έννοια της «κοινωνικής τάξης» (και της ταξικής πάλης) βρίσκεται στον πυρήνα του μαρξισμού, το «κοινωνικό φύλλο» στο φεμινισμό, η «ατομική ελευθερία» στο φιλελευθερισμό κτλ.. Στην κατασκευή του ελάχιστου κοινού ορισμού οι επιστήμονες προσπαθούν λοιπόν να βρουν αυτές τις βασικές έννοιες που υπάρχουν στον πυρήνα της ιδεολογίας των κομμάτων μίας ομάδας (Griffin, 1996).

Στη δεύτερη περίπτωση, οι επιστήμονες ψάχνουν τον μέγιστο αριθμό ομοιοτήτων ανάμεσα στα κόμματα και με βάση αυτές τα κατηγοριοποιούν σε ομάδες. Το πρόβλημα αυτής της προσέγγισης έγκειται στο ότι κάποιοι αρχικοί ορισμοί στην πορεία του χρόνου καταλήγουν να είναι ανακριβείς ή να δημιουργούν σύγχυση και ότι δεν υπάρχει αξιολογική ιεραρχία ανάμεσα στα χαρακτηριστικά μίας ιδεολογίας. Σε αυτή την περίπτωση τρία είναι τα βασικά ιδεολογικά χαρακτηριστικά των λαϊκίστικων ριζοσπαστικών δεξιών κομμάτων: ο νατιβισμός, ο αυταρχισμός και ο λαϊκισμός (Mudde, 2007).

1.1. Ορισμός της πολιτικής ιδεολογίας

Όσον αφορά τον ορισμό της *πολιτικής ιδεολογίας* θεωρούμε ότι έναν περιεκτικό ορισμό δίνει ο Βανδώρος (2015):

Ιδεολογία είναι ένα σχετικά συνεκτικό, ενιαίο και συστηματικό σύνολο πολιτικών ιδεών, το οποίο:

(α) αναλύει τις σχέσεις που διέπουν τα άτομα, την κοινωνία και το κράτος, τουλάχιστον ως προς όλα τα θεμελιώδη ζητήματα,

(β) προτείνει τη διατήρηση, τη μερική αλλαγή ή την ολοκληρωτική ανατροπή της υφιστάμενης τάξης πραγμάτων προς την κατεύθυνση που υποδεικνύουν οι αρχές και οι αξίες του, με την ανάληψη σχετικής συλλογικής δράσης,

(γ) το συµμερίζεται μία ή περισσότερες κοινότητες ικανού αριθμού ανθρώπων, στο πλαίσιο της οποίας ή των οποίων γίνεται αντικείμενο συλλογικής πίστης και συνεχούς διανοητικής επεξεργασίας, και συνιστά βάση πολιτικής κινητοποίησης υπέρ των σκοπών του. (σελ. 25)

Κεφάλαιο 2

Η ιδεολογία της Λαϊκίστικης Ριζοσπαστικής Δεξιάς

2.1 Εθνικισμός και Νατιβισμός

Πριν κάνουμε λόγο για την ιδεολογία της *άκρας δεξιάς*, οφείλουμε να επισημάνουμε ότι αυτός είναι ένας ορισμός με τον οποίο δεν συμφωνούν όλοι οι πολιτικοί επιστήμονες. Σύμφωνα με τον Hainsworth (2004) είναι μία ευρύτερη πολιτική οικογένεια στο δεξιό άκρο του πολιτικού φάσματος, της οποίας τα συστατικά μέρη μπορεί να υποδιαιρεθούν σε υπό-τύπους. Παράλληλα, ο Pirro (2022) χρησιμοποιεί αυτό τον χαρακτηρισμό σαν όρο ομπρέλα, ο οποίος συμπεριλαμβάνει τόσο τα *λαϊκίστικα ριζοσπαστικά δεξιά κόμματα*, όσο και τις οργανώσεις του *ακροδεξιού εξτρεμισμού*.

Χωρίς αμφιβολία, στον ιδεολογικό πυρήνα της ακροδεξιάς βρίσκεται ο *εθνικισμός*, δηλαδή το πολιτικό δόγμα που επιδιώκει τη συμφωνία της πολιτισμικής και της πολιτικής μονάδας, του *έθνους και του κράτους*. Στόχος του εθνικιστή είναι το μονοπολιτισμικό κράτος και η βασική διαδικασία, για να επιτευχθεί ο σκοπός αυτός, είναι η εσωτερική ομογενοποίηση που εξασφαλίζει, ότι το κράτος περιλαμβάνει άτομα μονάχα μίας εθνικότητας. Η ομογενοποίηση επιτυγχάνεται με διάφορους τρόπους είτε ήπιους, όπως το σχολείο, είτε βίαιους, όπως οι πολιτικές διώξεις, η απαγόρευση χρήσης της γλώσσας ακόμα και η εξόντωση (Mudde, 2007, Φραγκουδάκη, 2015).

Ο Βανδώρος (2015) ορίζει τον εθνικισμό ως εξής:

- Πρώτον, η ανθρωπότητα διαιρείται σε ομάδες με εγγενή, προσίδια χαρακτηριστικά, οι οποίες αποκαλούνται έθνη κατά τρόπο φυσικό, δεδομένο ή αυτονόητο.
- Δεύτερον, οι άνθρωποι αναπτύσσουν μεταξύ τους δεσμούς ταύτισης και αλληλεγγύης ως μέλη του ίδιου έθνους, στο οποίο είναι συναισθηματικά προσδεδεμένοι.
- Τρίτον, η εθνική είναι υπέρτερη όλων των ατομικών και συλλογικών ταυτοτήτων, τις οποίες και καθυποτάσσει. Αντιστοίχως, τα μέλη του έθνους οφείλουν αφοσίωση πρωτίστως –και, αν χρειαστεί, ολοκληρωτικά– προς το

έθνος τους, το οποίο αναγνωρίζουν ως ιδιαίτερο και ξεχωριστό και ως πηγή υπερηφάνειας για τους ίδιους.

- Τέταρτον, το έθνος αξιώνει την αυτοδιάθεσή του –εάν δεν την έχει ήδη πετύχει–, η οποία οφείλει να εκφραστεί με κάποια μορφή πολιτικής κυριαρχίας.
- Πέμπτο, το έθνος αυτοπροσδιορίζεται και αυτοκατανοείται θεμελιωδώς σε συνάφεια (και) προς τις διαστάσεις του χρόνου (του) και του χώρου (του), δηλαδή αντιστοίχως με αναφορά στην καταγωγή και στην ιστορία του, καθώς και σε κάποια γεωγραφική περιοχή ή επικράτεια. Αυτός ο αυτοπροσδιορισμός λαμβάνει αφηγηματική μορφή και συνιστά την εθνική αφήγηση (εθνική ιστορία). (σελ. 116)

Σε αυτό το σημείο πρέπει να επισημάνουμε, ότι ο εθνικισμός ως ιδεολογία δεν αφορά μονάχα τον ακροδεξιό πολιτικό χώρο, αλλά μπορεί να συναρτάται με άλλες ιδεολογίες από όλο το πολιτικό φάσμα και να έχει διαφορετικές εκδοχές. Για παράδειγμα, μετά τον Β παγκόσμιο πόλεμο στον Αραβικό Κόσμο ο εθνικισμός συνδυάζεται με τον σοσιαλισμό και την κριτική στον ιμπεριαλισμό και την αποικιοκρατία (Hobsbawm, 2006; Chalala, 2019). Όσον αφορά όμως τον πολιτικό χώρο που εξετάζουμε, γίνεται λόγος για *υπερ-εθνικισμό* (Hainsworth, 2004) ή ακόμη καλύτερα για *νατιβισμό* ως μία συγκεκριμένη μορφή εθνικισμού. Ο νατιβισμός είναι μία έννοια που υπάρχει και σε άλλους κλάδους με διαφορετικό περιεχόμενο. Στις πολιτικές επιστήμες ο *νατιβισμός* θεωρεί ότι μονάχα οι αυτόχθονες θα πρέπει να κατοικούν σε ένα κράτος, ενώ τα μη-αυτόχθονα στοιχεία αποτελούν απειλή για την ομοιογένεια του έθνους. Στα μη-αυτόχθονα στοιχεία συγκαταλέγονται οι εθνικές, γλωσσικές ή θρησκευτικές μειονότητες, οι μετανάστες, οι πολιτισμικοί και πολιτικοί αντίπαλοι και όσοι αποκλίνουν από την νόρμα που θέτουν οι «αυτόχθονες» ως μέλη της κυρίαρχης εθνικής ή πολιτισμικής ομάδας (Pitro, 2022; Bar-on, 2018).

Είναι εξαιρετικά σημαντικό να αναφέρουμε ότι:

Πρώτον, ο εθνικισμός δεν σημαίνει αναγκαστικά την ρήξη με τον φιλελευθερισμό και την δημοκρατία. Υπάρχει η διάκριση ανάμεσα στον *πολιτικό εθνικισμό* και τον *πολιτιστικό εθνικισμό*. Στην πράξη ο εθνικισμός μπορεί να συναρθρώνει στοιχεία και από τους δύο τύπους, με διαφορετική δοσολογία. Ο *πολιτικός εθνικισμός* θεμελιώνεται στην ιδέα του πολίτη και στην ταύτιση του έθνους με το λαό κατά το πρότυπο της Γαλλικής Επανάστασης. Αυτός ο τύπος εθνικισμού βρίσκεται σε άμεση σχέση τόσο με

την αντιπροσωπευτική δημοκρατία, όσο και με το κράτος δικαίου, τα ατομικά δικαιώματα και τον συνταγματισμό. Συνήθως ταυτίζεται με τον *φιλελεύθερο εθνικισμό*. Εφόσον τα μέλη του έθνους ταυτίζονται με βάση τις κοινές πολιτικές αξίες, υπάρχει η δυνατότητα εισδοχής νέων μελών με αλλότρια καταγωγή. Ο *πολιτιστικός εθνικισμός*, από την άλλη πλευρά, κατασκευάζει το έθνος ως μία πολιτισμική οντότητα με οργανικά χαρακτηριστικά, η οποία έχει μία εξιδανικευμένη μορφή και σταθερή παρουσία μέσα στο χρόνο. Συνήθως η γλώσσα και η θρησκεία είναι τα πιο διακριτά χαρακτηριστικά γνωρίσματα της παράδοσης που κληροδοτείται από γενιά σε γενιά. Το έθνος έχει μία υπέρτερη θέση τόσο ως προς τα άτομα, όσο και ως προς την εκάστοτε πολιτική αρχή και κατά συνέπεια η εισδοχή νέων μελών με ξένη καταγωγή τείνει να εμποδίζεται (Βανδώρος, 2015).

Δεύτερον, δεν διαπιστώνουμε μία συμφωνία ανάμεσα στους επιστήμονες, εάν το έθνος είναι κάτι πραγματικό ή μία κοινωνική κατασκευή της εθνικιστικής ιδεολογίας. Υπάρχουν τρία ρεύματα σκέψης: ο πρωτογονισμός, ο μοντερνισμός και ο εθνοσυμβολισμός που δίνουν τις δικές τους απαντήσεις για τις απαρχές και την φύση του έθνους. Από τις πιο αξιόλογες προσεγγίσεις είναι εκείνη του Hobsbawm ο οποίος διακρίνει τρεις φάσεις ανάπτυξης του εθνικισμού: 1830-1880 – η φάση του φιλελεύθερου εθνικισμού, 1880-1914 – στροφή στον συντηρητικό και αυταρχικό εθνικισμό, 1918-1950 – το απόγειο του εθνικισμού (Vincent, 2013).

2.2 Αυταρχισμός

Ανάλογα με τον επιστημονικό κλάδο ο αυταρχισμός είναι μία έννοια με διαφορετικό περιεχόμενο. Συνοπτικά αξίζει να αναφέρουμε ότι στον τομέα της κοινωνικής ψυχολογίας σημαντικό είναι το έργο του Adorno, «*Η Αυταρχική Προσωπικότητα*», και των συνεπιστημόνων του που προσπάθησαν να συνδέσουν στοιχεία ψυχαναλυτικής θεωρίας και πολιτικής ιδεολογίας. Μέριμνα των ερευνητών αυτής της σχολής ήταν να εξετάσουν τα χαρακτηριστικά της αυταρχικής προσωπικότητας και αν αυτά διαμορφώνουν μία προδιάθεση στην εύκολη αποδοχή της φασιστικής ιδεολογίας. Σε αυτό το πλαίσιο αναπτύχθηκαν διάφορες ψυχομετρικές κλίμακες για να μετρήσουν την σχέση του ατόμου με τις κατεστημένες αρχές (Stone et. al., 1993).

Επίσης ενδιαφέρουσα, είναι η προσέγγιση των υποστηρικτών της συγκρότησης *κοινωνικής ταυτότητας* (social identity theory). Αυτοί εξετάζουν την σχέση ανάμεσα

στον κάθετο άξονα (ηγέτης-μέλη μίας κοινωνικής ομάδας), όσο και στον οριζόντιο (τα μέλη μεταξύ τους) κατά τη συγκρότηση κοινωνικής ταυτότητας. Ανάλογα με τη συμμετοχή των μελών στις αποφάσεις διακρίνονται τρεις τύποι ηγεσίας: Η «ιδεατή δημοκρατική» ηγεσία, η «ασύμμετρη» ή «ιεραρχική» και η «αυταρχική». Κατά την τελευταία, η κριτική στον ηγέτη δεν είναι ούτε πιθανή ούτε νόμιμη, καθώς αυτός θεωρείται ότι αποτελεί ενσάρκωση της κοινωνικής ταυτότητας. Αυτή η συνθήκη ακριβώς είναι που προετοιμάζει το έδαφος για την ανατροπή της δημοκρατίας και την εγκαθίδρυση τυραννίας. Οι θεωρητικοί της *κοινωνικής ταυτότητας* ασκώντας κριτική στα πορίσματα της μαζικής ψυχολογίας του Freud υποστηρίζουν ότι η σχέση ανάμεσα στον ηγέτη και τα μέλη δεν είναι μονάχα κάθετη και μονοσήμαντη, ούτε ότι η υποταγή είναι ένα φυσικό ανθρώπινο γνώρισμα. Τα μέλη είναι ενεργοί δρώντες και η αντίσταση είναι εξίσου πιθανή. Υπογραμμίζουν όμως ότι ο αυταρχισμός της ηγεσίας γίνεται αποδεκτός μονάχα στις συνθήκες που ένα εναλλακτικό σύστημα αποτυγχάνει να παράγει μία βιώσιμη τάξη (Reicher et. al., 2016).

Αν και ο αυταρχισμός συναρτάται με όλες τις ιδεολογίες του πολιτικού φάσματος, εντούτοις υπάρχει μία συναίνεση ότι τα χαρακτηριστικά του διαπερνούν τον συντηρητικό και τον ακροδεξιό πολιτικό χώρο (Stone & Smith, 1993). Σε κάθε περίπτωση η ελευθερία δεν είναι ένα γενικό αφηρημένο δικαίωμα, αλλά σχετίζεται με την διατήρηση της παραδοσιακής τάξης πραγμάτων. Η ασφάλεια λαμβάνει προτεραιότητα και ένα ισχυρό αυταρχικό κράτος είναι αναγκαίο για την πάταξη της παραβατικής συμπεριφοράς, όσο και της κοινωνικής διαμαρτυρίας και εξέγερσης. Σε αυτό το πλαίσιο προβάλλεται το δόγμα «Νόμος και Τάξη» και ο έλεγχος πράξεων και ηθών αναδεικνύεται σε σημαντικό παράγοντα της κοινωνικής ζωής. Παράλληλα, μπορεί να υπάρχουν αιτήματα για μετασχηματισμό του ποινικού κώδικα, των φυλακών και του δικαιώματος του πολίτη στην οπλοκατοχή. Επίσης, η λαϊκίστικη ριζοσπαστική δεξιά ζητά την επαναφορά της θανατικής ποινής για την αντιμετώπιση του εμπορίου ναρκωτικών και της τρομοκρατίας. Για τα κόμματα αυτής της οικογένειας είναι σημαντική η προστασία του κράτους τόσο από τους εξωτερικούς, όσο και από τους εσωτερικούς εχθρούς πχ. μετανάστες, ομοφυλόφιλοι κ.α.. Εν κατακλείδι, αυτό που διακρίνει τον αυταρχισμό της λαϊκίστικης ριζοσπαστικής δεξιάς σε σχέση με τις άλλες πολιτικές ιδεολογίες είναι η σύνδεση με το νατιβισμό (Βανδώρος, 2015; Mudde, 2007; Waring, 2018).

2.3 Λαϊκισμός

Αν και στην επιστημονική κοινότητα δεν υπάρχει συμφωνία ούτε για το τι ακριβώς είναι ο λαϊκισμός (κίνημα, κοσμοθεωρία, σύνδρομο, στρατηγική πολιτικής κινητοποίησης, πολιτική ρητορική), ούτε για την σχέση του με τη δημοκρατία, εμείς θα αρκεστούμε στην άποψη ότι αποτελεί μία ιδεολογία με μικρό πυρήνα που ασχολείται με τον τρόπο δόμησης της εξουσίας στην κοινωνία. Εξαιτίας της περιορισμένη μορφολογίας του λαϊκισμού, αυτός συναρτάται με άλλες ιδεολογίες με αποτέλεσμα ο ιδεολογικός του πυρήνας – ο λαός, η ελίτ, η γενική θέληση – να λαμβάνει μία διαφορετική νοηματοδότηση.

Σε κάθε περίπτωση ο λαϊκισμός φαίνεται να βρίσκεται σε αντίθεση με δύο έννοιες: τον *ελιτισμό* και τον *πλουραλισμό*. Ο *ελιτισμός* μοιράζεται με τον λαϊκισμό την *μανιχαϊστική* διαίρεση της κοινωνίας σε δύο ανταγωνιστικές ομάδες, αλλά θεωρεί τον λαό επικίνδυνο, ανειλικρινή, βάρβαρο. Στο πλαίσιο αυτό η ελίτ είναι ανώτερη ηθικά, πνευματικά και πολιτισμικά και γι' αυτό πρέπει εκείνη να έχει λόγο για τα πολιτικά πράγματα και όχι ο λαός. Συνεπώς, είτε η δημοκρατία πρέπει να περιοριστεί ή απορρίπτεται εντελώς ως πολιτειακή επιλογή. Από την άλλη πλευρά, ο *πλουραλισμός* εδραιώνεται στην άποψη ότι η κοινωνία αποτελείται από ανομοιογενείς ομάδες με διαφορετικές ιδέες και συμφέροντα, τα οποία πρέπει να εκπροσωπηθούν μέσω ανταγωνισμού, του συμβιβασμού και της συμφωνίας (Mude & Kaltwasser, 2013).

Στην βιβλιογραφία αναδεικνύονται τρία ζητήματα: Πρώτον, ο λαϊκισμός αναφέρεται σε μια κοινωνία που είναι χωρισμένη σε δύο ανταγωνιστικές ομάδες, «τον λαό» και «την ελίτ». Ο «αγνός λαός» έχει εξαπατηθεί και κατά κάποιο τρόπο έχει υπονομευτεί η εξουσία του από την ελίτ, τους ανθρώπους δηλαδή που βρίσκονται σε ηγετικές θέσεις στην πολιτική, στην οικονομία, στα ΜΜΕ, στον πολιτισμό. Συνεπώς, ασκείται μία κριτική στο σύστημα για τα προνόμια που παρέχει, την διαφθορά και την έλλειψη λογοδοσίας στο λαό (Schedler, 1996). Δεύτερον, ο λαϊκισμός προσπαθεί να δώσει την εξουσία πίσω στο λαό και να τον αποκαταστήσει ως *κυρίαρχο*. Επίσης, τίποτα δεν είναι πιο σημαντικό από τη *γενική θέληση* του λαού που πρέπει να εφαρμόζεται χωρίς περιορισμούς από τους πολιτικούς, τα κόμματα, τις κυβερνήσεις, τους νόμους και το σύνταγμα (Mudde, 2007). Τρίτον, ο «λαός» θεωρείται ως μία ομοιογενής οντότητα με ενιαία θέληση. Η ουσιώδης ταυτότητα αυτής της ομοιογένειας εκπορεύεται από την

πολιτική ιδεολογία με την οποία συνδέεται δημιουργώντας ένα πλαίσιο συμπερίληψης και αποκλεισμού (Canovan, 2002; Σταυρακάκης et al., 2015).

Σε κάθε περίπτωση η λαϊκίστικη δημοκρατία βασίζεται στην πολιτική των δημοψηφισμάτων, την προσωποποίηση της εξουσίας και την προτεραιότητα του πολιτικού στοιχείου. Ειδικά για την ριζοσπαστική δεξιά, ο λαϊκισμός συσχετίζεται με το νατιβισμό, με ένα καθεστώς δηλαδή με ισχυρά εθνικιστικά, αυταρχικά και δημοψηφισματικά στοιχεία. Σε κάθε περίπτωση, η προστασία των μειονοτήτων και η κεντρική θέση των ατομικών δικαιωμάτων στο πλαίσιο της φιλελεύθερης δημοκρατίας βρίσκονται δυνητικά υπό αίρεση, καθώς αυτά μπορούν να υπάρχουν μονάχα όταν τα στηρίζει η πλειοψηφία. Εφόσον σύμφωνα με τη ριζοσπαστική δεξιά το έθνος - κράτος βρίσκεται σε ένα καθεστώς διαρκούς απειλής, τα όρια του νόμου ωθούνται στα άκρα και η διάκριση των εξουσιών βρίσκεται υπό αμφισβήτηση. Η απειλή αυτή μπορεί να είναι είτε φανταστική είτε πραγματική στο πλαίσιο μίας κρίσης, η οποία αξιοποιείται για να εγχαράξει διαχωριστικές γραμμές στην κοινωνία και να προκαλέσει μία ευρεία πολιτική κινητοποίηση. Το πιο σημαντικό που οφείλουμε να συγκρατήσουμε είναι ότι η λαϊκίστικη ριζοσπαστική δεξιά αντιφάσκει στη θεωρία και στην πράξη προς την φιλελεύθερη δημοκρατία. Όσο πιο φιλελεύθερη είναι μία δημοκρατία, τόσο πιο αντισυστημική είναι η λαϊκίστικη ριζοσπαστική δεξιά. Και όσο πιο εθνοτική και δημοψηφισματική είναι η δημοκρατία, τόσο πιο θετική απέναντι στο σύστημα. Σε κάθε περίπτωση, πηγή έντασης ανάμεσα στον λαϊκισμό της ριζοσπαστικής δεξιάς και το φιλελευθερισμό είναι ότι ο πρώτος θεωρεί ότι η κοινωνία είναι ομοιογενής, ενώ ο δεύτερος αποδέχεται την ύπαρξη ομάδων θεμελιακά διαφορετικών ατόμων (Mudde, 2007; Betz, 2018; Charalambous & Christoforou, 2018).

2.4 Τυπολογία των εχθρών της Λαϊκίστικης Ριζοσπαστικής Δεξιάς

Οι αντίπαλοι σκιαγραφούνται με όρους ταυτότητας και πολιτικής ανάλογα με τη σχέση τους με το έθνος και το κράτος. Συνεπώς, διακρίνουμε τις εξής κατηγορίες:

A) Εντός του κράτους, εντός του έθνους: Στην συγκεκριμένη κατηγορία συγκαταλέγεται «η ελίτ», η οποία επικρίνεται ως προδότης του έθνους και ως διαφθορέας του λαού. Τα κόμματα της οικογένειας αυτής θεωρούν ότι η ελίτ εκπροσωπεί ξένα συμφέροντα (πχ. των πολυεθνικών, των τραπεζών, του NATO, της Δύσης, της «Νέας Τάξης Πραγμάτων», της παγκοσμιοποίησης ή των μεταναστών και

των μειονοτήτων). Επίσης, η πολιτική ελίτ κατηγορείται για τεχνητή διαίρεση του λαού, για καλλιέργεια πελατειακών σχέσεων και διαφθορά συνειδήσεων σε μαζική κλίμακα. Στο στόχαστρο μπαίνουν επίσης τα ΜΜΕ, τα οποία κάνουν «προδοτική» και «αντιπατριωτική προπαγάνδα», αλλά και ένα μέρος των ανθρώπων των Τεχνών και του Πολιτισμού. Η ελίτ σε γενικές γραμμές πολιτικά κατηγορείται ότι είναι «αριστερή», «προοδευτική» και υπέρ των Εβραίων.

Επίσης, σε αυτή την κατηγορία βρίσκουμε τους διεστραμμένους, όσους αποκλίνουν δηλαδή από τις ηθικές αρχές της ριζοσπαστικής δεξιάς (πχ. ομοφυλόφιλοι, παιδόφιλοι, πρεζόνια, άτομα που απολαμβάνουν τα κοινωνικά επιδόματα χωρίς λόγο), και τους διαφθορείς (πχ. τους οπαδούς του φεμινισμού, του κομμουνισμού, τους εμπόρους ναρκωτικών).

Τέλος, βρίσκουμε τους ανταγωνιστές από τον λαϊκίστικο ριζοσπαστικό δεξιό χώρο, οι οποίοι απευθύνονται στο ίδιο ακροατήριο, ή ακόμα και στο εσωτερικού του ιδίου κόμματος τους «αποστάτες» και τους «πράκτορες» (Betz, 2018; Παπαδόπουλος, 2015; Mudde, 2007)

B) Εντός του κράτους, εκτός του έθνους: Εδώ συμπεριλαμβάνονται οι μετανάστες και η εθνική μειονότητα. Αν και αρχικά στόχος ήταν όλοι οι μετανάστες και κυρίως όσοι προέρχονταν από τις χώρες του πρώην Ανατολικού μπλοκ, από τα μέσα δεκαετίας του '80 στοχοποιούνται οι μη- Ευρωπαίοι μετανάστες και κυρίως οι Μουσουλμάνοι. Η μετανάστευση έχει αντικαταστήσει τον αντικομμουνισμό στον λόγο της ακροδεξιάς στην Δυτική Ευρώπη, γιατί είναι βολικός στόχος και προσφέρει περισσότερες ευκαιρίες για κινητοποίηση. Επίσης, η μετανάστευση ελκύει ψηφοφόρους από τα κατώτερα και μικρομεσαία κοινωνικά στρώματα, τους νέους και όσους ζουν σε υποβαθμισμένες αστικές και προαστιακές περιοχές. Η ακροδεξιά είναι αντίθετη τόσο στη μετανάστευση, όσο και τον πολυπολιτισμό από μία θέση εθνοκεντρική και ξενοφοβική. Στον ακροδεξιό πολιτικό λόγο οι μετανάστες θεωρούνται ότι λαμβάνουν καταχρηστικά κοινωνικά επιδόματα, τα οποία πρέπει να διαφυλάσσονται για τους ντόπιους. Γενικά στους μετανάστες αποδίδονται όλα τα δεινά της κοινωνίας πχ. εγκληματικότητα, οικονομική ύφεση, ανεργία, πτώση επιπέδου της παιδείας και της υγείας κ.α.. (Hainsworth, 2004a; VANDOROS, 2018; Braunthal, 2009; Mudde, 2019; Φραγκουδάκη, 2015).

Από την άλλη πλευρά, η εθνική μειονότητα στοχοποιείται ιδιαίτερα όταν 1) είναι καλά οργανωμένη και διεκδικεί δικαιώματα ή προστασία, 2) όταν συνδέεται με την πλειοψηφική εθνότητα συνορεύοντος κράτους, 3) είναι τμήμα της πρώην κυρίαρχης ομάδας στη χώρα.

Γ) Εκτός του κράτους, εντός του έθνους: Πρόκειται για τους συμπατριώτες που έχουν μεταναστεύσει σε άλλη χώρα, πχ. καλλιτέχνες, διανοούμενοι, πολιτικοί κ. α., καθώς και τα μέλη του έθνους που «υποχρεώθηκαν να ζήσουν έξω από το έθνος-κράτος», συνήθως σε γειτονικές χώρες, και δεν συμμερίζονται την επιθυμία για ένωση με τη μητέρα πατρίδα.

Δ) Εκτός του κράτους, εκτός του έθνους: Συγκεκριμένες χώρες που είναι (μεγάλος) γείτονας ή πρώην κατακτητής, αλλά και διεθνείς οργανισμοί όπως η Ε.Ε. και ο ΟΗΕ (Mudde, 2007).

Ε) Τρεις ειδικοί εχθροί: οι Εβραίοι, οι Μουσουλμάνοι, οι Ρομά: Χωρίς αμφιβολία, ο αντισημιτισμός είναι ένα από τα βασικά στοιχεία της υπερ-εθνικιστικής ιδεολογίας. Παρόλο που έχει ιστορικές ρίζες στον ακροδεξιό λόγο, θεωρείται ότι έχει υποχωρήσει ως σημείο αναφοράς. Οι Εβραίοι αν και ολιγάριθμοι, θεωρούνται πανούργοι και για αυτό πιο επικίνδυνοι σε σύγκριση με άλλες ομάδες απειλής, οι οποίες βασίζουν την ισχύ τους στο μέγεθος του αριθμού τους. Βασικό σημείο του αντισημιτισμού είναι η προκατάληψη της σιωνιστικής συνωμοσίας και η άρνηση του Ολοκαυτώματος (Wodak, 2018).

Χωρίς αμφιβολία, η ισλαμοφοβία έχει ιστορικές και πολιτισμικές ρίζες στο δυτικό κόσμο και σχετίζεται με την καλλιέργεια στερεοτύπων ενάντια στους μουσουλμάνους και τον αραβικό κόσμο στο πλαίσιο της αποικιοκρατίας (Said, 1978). Όσον αφορά τον πολιτικό λόγο, το φαινόμενο αυτό εκδηλώθηκε στα μέσα της δεκαετία του '80 σε χώρες, όπως η Γαλλία και το Βέλγιο, στο πλαίσιο της αντιμεταναστευτικής ρητορικής των ακροδεξιών πολιτικών κομμάτων. Οι επεμβάσεις της Δύσης στη Μέση Ανατολή, η άνοδος του ισλαμικού φονταμενταλισμού, και τα τρομοκρατικά χτυπήματα με πρώτο εκείνο στους Δίδυμους Πύργους στις 11/9/2001, έβγαλαν την ισλαμοφοβία από το περιθώριο. Σε αυτές τις συνθήκες ο λόγος της ριζοσπαστικής δεξιάς γνώρισε ευρύτερη απήχηση. Σε καμία περίπτωση λοιπόν η ισλαμοφοβία δεν αποτελεί χαρακτηριστικό μονάχα των λαϊκίστικων ριζοσπαστικών δεξιών κομμάτων, αν και εκείνα ξεχωρίζουν

ως προς την ποιότητα και την ποσότητα. Στο λόγο της ριζοσπαστικής δεξιάς η κριτική στο Ισλάμ συναρτάται με την κριτική στις ελίτ και τον πολυπολιτισμό σκιαγραφώντας τους μουσουλμάνους μετανάστες ως φορείς μίας κρυφής βίαιης ατζέντας και πολιτισμικών στοιχείων ασύμβατων με τις ευρωπαϊκές αξίες (Kallis, 2018).

Οι Ρομά σύμφωνα με τις προκαταλήψεις κατηγορούνται ως «πρωτόγονοι», ως εγγενώς εγκληματίες, ως κοινωνικά παράσιτα και ότι, όπως και οι μετανάστες, επωφελούνται των κοινωνικών παροχών του κράτους εις βάρος του «λαού». Η συχνότητα των επιθέσεων στον λόγο της λαϊκίστικης ριζοσπαστικής δεξιάς συνήθως είναι ανάλογη με τον πληθυσμό των Ρομά σε κάθε χώρα (Mudde, 2007).

Κεφάλαιο 3

Συνοπτική οριοθέτηση των πολιτικών χώρων

3.1 Η διάκριση ανάμεσα στην Αριστερά και την Δεξιά

Σύμφωνα με την καθιερωμένη αντίληψη των πολιτικών επιστημών η ιδεολογική διαφοροποίηση ανάμεσα στην *αριστερά* και την *δεξιά* αφορά το θέμα της *ισότητας*, με την *αριστερά* να συνηγορεί υπέρ των ίσων δικαιωμάτων και ευκαιριών και να εκφράζει αιτήματα κοινωνικής δικαιοσύνης, και την *δεξιά* να είναι κατά βάση ενάντια στην ισότητα και να υπερασπίζεται το κυρίαρχο θεσμικό και ιδεολογικό εποικοδόμημα. Στο πλαίσιο αυτό και η άκρα δεξιά είναι ενάντια στην ισότητα, την οποία θεωρεί ως φυσική κατάσταση (Pirro, 2022).

Εδώ πρέπει να καταγράψουμε τις αντιρρήσεις μερικών ερευνητών ότι η διάκριση ανάμεσα στην αριστερά και την δεξιά μπορεί να είναι προβληματική, καθώς αυτή η διάκριση είναι περισσότερο θεωρητική. Η διάσταση ανάμεσα στην Αριστερά και την Δεξιά διαφέρει ανάλογα με τον τόπο και τον χρόνο και έχει διαφορετική νοηματοδότηση ακόμα και στο πλαίσιο της ίδιας χώρας (Jahn, 2022).

3.2 Η διάκριση ανάμεσα στην Δεξιά και την (Λαϊκίστικη) Ριζοσπαστική Δεξιά

Κοινός τόπος γενικά του δεξιού χώρου είναι το έθνος και η εθνική κοινότητα με μία κοινωνικά συντηρητική οπτική. Από την άλλη πλευρά, η βασική διαφορά ανάμεσα στην *Δεξιά* και την *Λαϊκίστικη Ριζοσπαστική Δεξιά*, αφορά τον *φιλελεύθερο συνταγματισμό*, δηλαδή την πεποίθηση ότι στο πλαίσιο της δημοκρατικής λειτουργίας τα ατομικά δικαιώματα και ελευθερίες, το κράτος δικαίου και η διάκριση των εξουσιών πρέπει να είναι σεβαστά (Pirro, 2022).

Επιπλέον, συχνά στο λόγο της ριζοσπαστικής δεξιάς η κριτική στην αντιπροσωπευτική δημοκρατία λαμβάνει το σχήμα της κριτικής ενάντια στον κομματισμό που διαιρεί τεχνητά το έθνος. Με απλά λόγια ακόμα και όταν οι ακροδεξιοί πολιτικοί δρώντες αποδέχονται τις δημοκρατικές διαδικασίες, όπως οι εκλογές, αυτό γίνεται από μία οπτική έντασης, κάτι που δεν υπάρχει στον λόγο των απλών δεξιών κομμάτων. Εξάλλου, κοινός τόπος των ριζοσπαστικών δεξιών κομμάτων είναι η πρόταση για

δημοψήφισμα ως γνησιότερη μορφή έκφρασης της λαϊκής θέλησης σε σχέση με την αντιπροσωπευτική δημοκρατία (Mudde, 2007).

Επίσης, είναι σημαντικό να σημειώσουμε ότι ο νατιβισμός και ο λαϊκισμός δεν συνιστούν βασικά χαρακτηριστικά του συντηρητικού χώρου, ενώ τα νεοφιλελεύθερα οικονομικά δεν είναι βασικό γνώρισμα της λαϊκίστικης ριζοσπαστικής δεξιάς. Παρόλο που τα κόμματα της οικογένειας αποδέχονται και αυτά τις θεμελιώδεις αρχές του καπιταλισμού και της οικονομίας της αγοράς, υπάρχει μία μεγάλη ποικιλία τοποθετήσεων που ξεκινά από φιλελεύθερες ή νεοφιλελεύθερες επιλογές μέχρι την κρατική οικονομία. Όπως και να 'χει, ο οικονομικός σχεδιασμός δεν αποτελεί πρωτεύον ζήτημα και εξυπηρετεί τον νατιβισμό (Mudde, 2007; Hainsworth, 2004a).

Ένα άλλο σημείο διαφοράς ανάμεσα στα κόμματα της οικογένειας που σχολιάζουμε και τα δεξιά κόμματα είναι ότι τα δεύτερα αναμφίβολα είναι υπέρ των υπερεθνικών οργανισμών, όπως η Ευρωπαϊκή Ένωση, στην οποία μάλιστα αποτελούν και ηγέτιδα πολιτική δύναμη. Τα δυτικοευρωπαϊκά λαϊκίστικα ριζοσπαστικά δεξιά κόμματα την δεκαετία του '80 σε γενικές γραμμές στήριζαν την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση, αλλά από την δεκαετία του '90 υπάρχει μία σταδιακή μετατόπιση προς μία γενικά αρνητική στάση (ευρωσκεπτικισμός ή/και ευρωαρνητισμός). Το παραπάνω είναι μία τάση και μπορεί να μην αφορά όλα τα κόμματα της κατηγορίας που εξετάζουμε στον ίδιο βαθμό. Επίσης, υπάρχει μία διαφορετική ρητορική στον καταλογισμό ευθυνών (π.χ. σχετικά με την κρίση χρέους), ανάλογα αν τα κόμματα αυτά προέρχονται από πλούσιες ή φτωχές χώρες. Πάντως, σε γενικές γραμμές διαπιστώνουμε ότι ασκούν κριτική στην απώλεια ανεξαρτησίας, στην προοπτική ενός ευρωπαϊκού υπερκράτους και στην ομοσπονδιακή συγκρότηση, προτείνοντας ένα σχήμα συνομοσπονδιακής συνεργασίας των εθνών-κρατών βασισμένη στην πίστη για μία κοινή ευρωπαϊκή κουλτούρα (αρχαίος ελληνικός, ρωμαϊκός πολιτισμός, χριστιανισμός). Από την άλλη πλευρά, ανάμεσα στα κόμματα της οικογένειας υπάρχουν σημαντικές διαφωνίες, όσον αφορά τα σύνορα των κρατών (Vasilopoulou, 2018).

Επιπρόσθετα, αν και η εναντίωση στην παγκοσμιοποίηση δεν αποτελεί κεντρικό ζήτημα, παρόλα αυτά τα περισσότερα λαϊκίστικα ριζοσπαστικά δεξιά κόμματα είναι εναντίον της παγκοσμιοποίησης, γιατί την θεωρούν απειλή για την ανεξαρτησία και την καθαρότητα του έθνους-κράτους, ως μία διαδικασία εξαμερικανισμού και γιατί προωθεί την μαζική μετανάστευση και τον πολυπολιτισμό (Bornschier, 2018).

Αυτό που πρέπει να κρατήσουμε είναι ότι από τη δεκαετία του '90 τα κόμματα που εξετάζουμε αρχίζουν να παίρνουν τα ηνία στο ακροδεξιό χώρο και εδραιώνουν την παρουσία τους στην κεντρική πολιτική σκηνή κάποιων χωρών, όπως η Γαλλία. Οι τρεις κρίσεις του εικοστού πρώτου αιώνα (τρομοκρατία, ύφεση, προσφυγικό) ευνόησαν τα κόμματα αυτά. Σε αντίθεση με τον ακροδεξιό εξτρεμισμό που παραμένει περιθωριοποιημένος, η λαϊκίστικη ριζοσπαστική δεξιά έχει γνωρίσει μεγάλη απήχηση. Αυτό σημαίνει είτε ότι τα κόμματα αυτά θεωρούνται πλέον αποδεκτοί συνεργάτες σε κυβερνήσεις συνασπισμού είτε ότι πτυχές της πολιτικής τους υιοθετούνται από τα καθιερωμένα πολιτικά κόμματα. Το αποτέλεσμα είναι ότι πλέον τα όρια ανάμεσα στην Δεξιά και την Λαϊκίστικη Ριζοσπαστική Δεξιά είναι αρκετά θολά (Mudde, 2019).

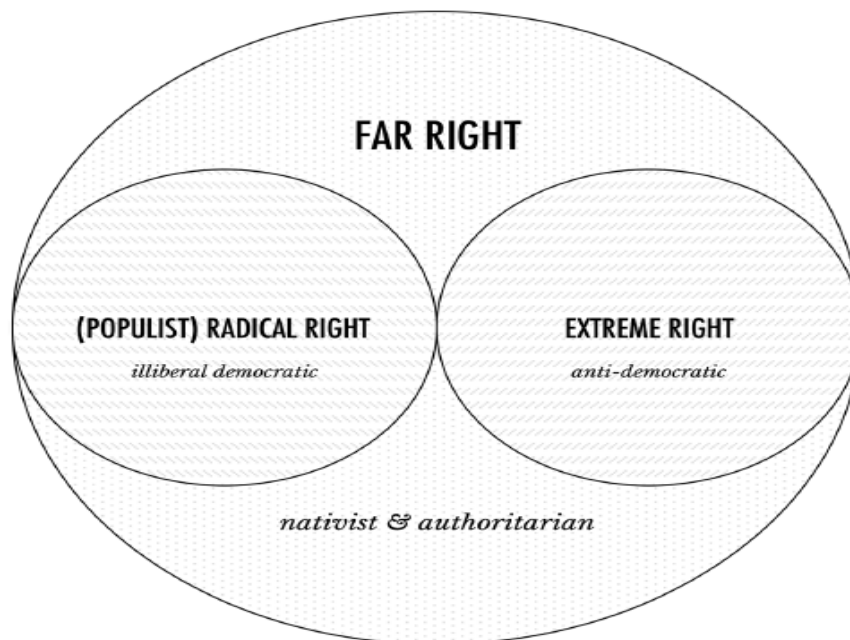
Τέλος, αξίζει να σημειώσουμε την άποψη μερικών μελετητών οι οποίοι σε αντίθεση με τον Cas Mudde στην ανάλυσή τους δίνουν προτεραιότητα στην οικονομική πολιτική. Σε γενικές γραμμές ισχυρίζονται ότι ο νεοφιλελεύθερος λόγος δεν βρίσκεται σε ολική αντίθεση με τις απόψεις της λαϊκίστικης ριζοσπαστικής δεξιάς, ακόμη και αν αυτή προτείνει ένα είδος προνοιακού σοβινισμού. Η διεύρυνση των ανισοτήτων, η φτωχοποίηση των μεσαίων και μικρών αστικών στρωμάτων, η ανεργία, η παγκοσμιοποίηση, η έλλειψη εργατικού κινήματος και η κρίση του νεοφιλελεύθερου οικονομικού μοντέλου είναι μεν παράγοντες που σε ένα βαθμό ερμηνεύουν την απήχηση αυτών των κομμάτων. Από την άλλη πλευρά, βασικές παραδοχές του ακροδεξιού λόγου, όχι μονάχα παρέχουν βολικές παρερμηνείες, αλλά προωθούν ένα πιο αυταρχικό μετασχηματισμό της κοινωνίας, ο οποίος είναι επιθυμητός από τις τάξεις που βρίσκονται στην κορυφή της κοινωνικής πυραμίδας (Bonnano,2021; Woodley,2013; Bruff, 2013).

3.3 Η σχέση ανάμεσα στη (Λαϊκίστικη) Ριζοσπαστική και την Εξτρεμιστική δεξιά.

Χωρίς αμφιβολία, τα όρια ανάμεσα στην εξτρεμιστική δεξιά και την (λαϊκίστικη) ριζοσπαστική δεξιά πολλές φορές είναι θολά, δυσδιάκριτα και μεταβαλλόμενα. Παρόλα αυτά, ο Pirro (2022) αναφέρει ότι υπάρχει μία κοινή παραδοχή ότι η διάκριση ανάμεσα στην *(λαϊκίστικη) ριζοσπαστική δεξιά* και την *εξτρεμιστική δεξιά* συνήθως γίνεται με βάση την στάση τους απέναντι στη *δημοκρατία*. Η πρώτη να μεν αμφισβητεί την καθιερωμένη κοινωνική, πολιτισμική και πολιτική τάξη και την φιλελεύθερη

διάσταση του δημοκρατικού πολιτεύματος, αλλά δεν στοχεύει στην ανατροπή του. Η σύγκρουση ανάμεσα στους αυτόχθονες και τους μη-αυτόχθονες γίνεται με όρους πολιτικούς στο πλαίσιο της δημοκρατίας. Αυτός ο τύπος της ακροδεξιάς χαρακτηρίζεται ως *μη φιλελεύθερα δημοκρατικός*. Από την άλλη πλευρά, η *εξτρεμιστική δεξιά* απορρίπτει την συνταγματική τάξη και στοχεύει στην ανατροπή του δημοκρατικού πολιτεύματος. Συνεπώς, η πάλη ενάντια στους μη-αυτόχθονες γίνεται πέρα από και ενάντια στους όρους που θέτει το δημοκρατικό πολίτευμα. Για αυτό το λόγο χαρακτηρίζεται ως *αντι-δημοκρατική* (Σχήμα 1).

Σχήμα 3.1: Οπτικοποίηση του Όρου Άκρα Δεξιά

Σημ.: Far right: The significance of an umbrella concept, (σελ. 6), *Nations and Nationalism*, A. Pirro, 2022. Copyright 2022 από Study of Ethnicity and Nationalism & John Wiley & Sons Ltd.

Σε αυτό το σημείο πρέπει να επισημάνουμε ότι ο πρώτος τύπος της άκρας δεξιάς είναι συχνά, αλλά όχι πάντοτε, λαϊκίστικος με αποτέλεσμα να υπάρχει μία σχέση με τη φιλελεύθερη δημοκρατία. Από την άλλη πλευρά, η εξτρεμιστική δεξιά δεν χαρακτηρίζεται από λαϊκισμό, τουλάχιστον στη θεωρία, διότι θεωρεί τον λαό σε κάποιο βαθμό συνυπεύθυνο για τα δεινά που έχουν προκύψει και συχνά χαρακτηρίζεται από ελιτισμό και ρατσισμό (Mudde, 2007; Copsey, 2018).

3.4 Ερευνητικά ερωτήματα

Σύμφωνα λοιπόν με τα παραπάνω η σύγκριση ανάμεσα στην ιταλική Εθνική Συμμαχία / Alleanza Nazionale (AN) με τον γαλλικό Εθνικό Συναγερμό / Rassemblement National (RN) θα αφορά τα παρακάτω ερωτήματα:

- 1) Ανήκουν πράγματι αυτά τα δύο κόμματα στην ομάδα της λαϊκίστικης ριζοσπαστικής δεξιάς; Με ποιο τρόπο γίνεται η ένταξη τους σε αυτή την ομάδα; Εκπληρώνουν δηλαδή όλα τα κριτήρια που περιγράψαμε στο θεωρητικό μέρος ή μονάχα μερικά από αυτά;
- 2) Ποιο είναι το συγκεκριμένο πλαίσιο της κάθε χώρας που διαμορφώνει την πολιτική ιδεολογία αυτών των κομμάτων;
- 3) Διαπιστώνουμε στον λόγο και στις θέσεις αυτών των κομμάτων κάτι το στατικό και μονοσήμαντο ή αντιθέτως παρατηρούμε συνέχειες και ασυνέχειες;
- 4) Ανάμεσα στα δύο αυτά κόμματα ποια είναι τα κοινά σημεία και ποιες οι διαφορές τους;

Κεφάλαιο 4

Σύγκριση της Εθνικής Συμμαχίας / Alleanza Nazionale (AN) με τον Εθνικό Συναγερμό / Rassemblement National (RN)

Η μέθοδος που θα χρησιμοποιήσουμε για να κάνουμε την σύγκριση ανάμεσα στην AN και τον RN είναι η χρήση δευτερογενούς βιβλιογραφίας. Θα βασιστούμε στο έργο μελετητών που αναφέρονται στις πολιτικές θέσεις που έχουν δημοσιεύσει τα κόμματα αυτά μέσα από τα προγραμματικά τους συνέδρια, στις απαντήσεις σε συνεντεύξεις των στελεχών, σε αποσπάσματα του πολιτικού λόγου είτε στο κοινοβούλιο είτε στα ΜΜΕ, σε έρευνες που έχουν γίνει για την προσφορά και την ζήτηση αυτών των κομμάτων από το εκλογικό σώμα της κάθε χώρας. Στην περίπτωση του RN έχουμε χρησιμοποιήσει και πρωτογενές υλικό που βρήκαμε στον ιστότοπο του κόμματος (<https://rassemblementnational.fr>), όπως για παράδειγμα το κείμενο των 22 προτάσεων για το 2022, τα θεματικά βιβλία για την υποψηφιότητα της Le Pen στις προεδρικές εκλογές του 2022 και προεκλογικά φυλλάδια.

4.1. Η Alleanza Nazionale (AN)/ Εθνική Συμμαχία

4.1.1 Το Movimento Sociale Italiano/ MSI

Χωρίς αμφιβολία, προκειμένου να κατανοήσουμε την AN είναι αναγκαίο να αναφερθούμε συνοπτικά στο κόμμα από το οποίο προήλθε, το Ιταλικό Κοινωνικό Κίνημα (Movimento Sociale Italiano/ MSI). Η αναφορά σε αυτό το νεοφασιστικό κόμμα είναι σημαντική όχι μόνο γιατί κατέλαβε κυρίαρχη θέση στην ιταλική ακροδεξιά μέχρι το 1994, αλλά και διότι αποτέλεσε κόμμα-πρότυπο των φασιστών όλης της Ευρώπης. Είναι λοιπόν πολύ χαρακτηριστικό ότι ο γενικός γραμματέας του MSI για το μεγαλύτερο χρονικό διάστημα (1969 – 1987), ο Giorgio Almirante, ήταν Υπουργός Κουλτούρας στην Ιταλική Κοινωνική Δημοκρατία (Repubblica Sociale Italiana), δηλαδή το κράτος-μαριονέτα που έστησαν οι ναζιστικές δυνάμεις (1943-1945) με ηγέτη τον Benito Mussolini. Επιπρόσθετα, στο κόμμα αυτό είχαν προσχωρήσει πολλά στελέχη του πρώην Εθνικού Φασιστικού Κόμματος. Πρόκειται για ένα κόμμα μαζικό, με χιλιάδες μέλη και πολλές παράλληλες οργανώσεις σε όλους τους τομείς της κοινωνικής ζωής στην Ιταλία. Για ένα κόμμα δηλαδή που είχε χαρακτηριστικά

κινηματικής βίας και παρουσία στο δρόμο, στα συνδικάτα, στις πόλεις. Βασικά του ιδεολογικά χαρακτηριστικά ήταν ο εθνικισμός, ο αντικομμουνισμός, ο αυταρχισμός, η αντίθεση στην αμερικάνικη ηγεμονία και στον καπιταλισμό, η υπεράσπιση του κορπορατισμού και γενικά συντηρητικών αρχών, όπως η θρησκεία, η πατρίδα και η οικογένεια. Επίσης, ασκούσε κριτική στην «κομματικοκρατία», στην διαφθορά, στον συμβιβασμό των συνδικάτων και στις συνέπειες των δομικών αλλαγών στην ιταλική κοινωνία εξαιτίας της εκβιομηχάνισης, της αστυφιλίας και της διεύρυνσης του χάσματος ανάμεσα στο φτωχό Νότο και τον πλούσιο Βορρά. Το σημαντικότερο όμως που πρέπει να αναφέρουμε είναι ότι το MSI είχε μία ιδιαίτερη διγλωσσία. Δηλαδή από τη μια πλευρά τα στελέχη του εμπνέονται από το φασιστικό παρελθόν και μιλούν ανοιχτά για ανατροπή της φιλελεύθερης δημοκρατίας, αλλά από την άλλη παρατηρείται μία προσπάθεια συμμόρφωσης στο δημοκρατικό πλαίσιο, τουλάχιστον φραστικά, και η δημιουργία μίας εικόνας ενός κόμματος τάξης και ομαλότητας. Επίσης, διαπιστώνεται η επιδίωξη διατήρησης δεσμών με αξιωματικούς του στρατού, καθώς και οργανωτικών επαφών και σχέσεων με διάφορες ακροδεξιές τρομοκρατικές οργανώσεις, που αποσκοπούσαν μέσα από την «στρατηγική έντασης» τις δεκαετίες του '60 και του '70 να προκαλέσουν αποσταθεροποίηση και πραξικόπημα. Η πιο γνωστή από αυτές ήταν η νεοναζιστική Ordine Nuovo με βασικό στέλεχος τον Pino Rauti, ο οποίος ήταν παράλληλα ηγετική φυσιογνωμία μίας εκ των τάσεων του MSI. Σε κάθε περίπτωση το MSI δεν ξέφυγε ποτέ από το εκλογικό περιθώριο με ποσοστά γύρω στο 5-6%, κυρίως σε περιοχές του Νότου, με εξαίρεση το 1972, όπου κατέγραψε το μεγαλύτερο ποσοστό (8,7% στις βουλευτικές εκλογές και 9,2% για τη Γερουσία). Έκτοτε, το MSI περνά μία περίοδο κρίσης, διάσπασης και εκλογικής καθόδου, κυρίως εξαιτίας της στάσης του απέναντι στην ακροδεξιά τρομοκρατία και τις προσδοκίες της πολιτικής τάξης από την προοπτική της ενοποίησης της δυτικής Ευρώπης, οι οποίες έρχονταν σε αντίθεση με τον «μαχόμενο εθνικισμό» (Milza, 2002; Gallagher, 2004).

4.1.2. Οι συνθήκες εμφάνισης της AN

Η ίδρυση της AN συνέπεσε χρονικά με το τέλος της πρώτης ιταλικής δημοκρατίας. Στις αρχές της δεκαετίας του '90 τεράστια σκάνδαλα διαφθοράς συντάραξαν την πολιτική ζωή της Ιταλίας (Tangentopoli) που οδήγησαν στην κατάρρευση όλων των παραδοσιακών κομμάτων. Κύριοι αποδέκτες της λαϊκής δυσαρέσκειας ήταν οι Χριστιανοδημοκράτες (CD) και το Ιταλικό Σοσιαλιστικό Κόμμα (PSI). Επίσης, το

τέλος του Ψυχρού Πολέμου μείωσε την σημασία του αντικομμουνισμού, ενώ το γεγονός ότι το MSI είχε αποκλειστεί από την κυβέρνηση του έδινε το ηθικό κύρος του «αγνού» κόμματος. Αξίζει να αναφέρουμε τον περιορισμό της ιστορικής μνήμης στο πέρασμα του χρόνου και τον μετασχηματισμό του Ιταλικού Κομμουνιστικού Κόμματος σε Κόμμα της Δημοκρατικής Αριστεράς (PDS) με την απάρνηση του μαρξισμού και την μείωση του αντιφασιστικού λόγου. Τέλος, ήδη από τη δεκαετία του '80 το MSI γνωρίζει μία περιορισμένη νομιμοποίηση από το σοσιαλιστή Μπετίνο Κράζι προκειμένου να διαιρέσει τους ψήφους προς τους Χριστιανοδημοκράτες, από τα κόμματα της αριστεράς που συμμετείχαν περιστασιακά στις πολιτικές συζητήσεις που οργανώνει το MSI και από τον πρόεδρο Φραντσέσκο Κοσίγκα που αναπαρήγαγε τη λαϊκίστικη ρητορική του MSI (Milza, 2002; Gallagher, 2004).

Οι παραπάνω συνθήκες λοιπόν δημιούργησαν ένα πλαίσιο πολιτικής ευκαιρίας για την έξοδο του MSI από το εκλογικό περιθώριο. Για να επιτευχθεί αυτό το MSI έπρεπε να μετασχηματιστεί σε ένα κόμμα της λαϊκίστικης ριζοσπαστικής δεξιάς. Αυτός ο μετασχηματισμός αφενός είχε τις ρίζες του στις προσπάθειες του Almirante από τα τέλη της δεκαετίας του '70 να ρετουσάρι την εικόνα του κόμματος, αφετέρου επιταχύνθηκε με την άνοδο του Gianfranco Fini στην ηγεσία του κόμματος το 1991. Ο Fini ήταν χαρισματικός ρήτορας και εξαιτίας του μετριοπαθούς χαρακτήρα του κέρδιζε πόντους στο επικοινωνιακό «παιχνίδι» των MME. Το 1994 το MSI υιοθετεί το σύμβολο της AN και λαμβάνει ρόλο στην εκλογική συμμαχία της δεξιάς με το Forza Italia του Σίλβιο Μπερλουσκόνι στην κεντρική και νότια Ιταλία με το όνομα «Πόλος της χρηστής κυβέρνησης». Η AN γνώρισε μεγάλη προβολή από τα MME του Μπερλουσκόνι, ενώ παράλληλα η βιαιότητα της ρητορικής της Lega Norte βοήθησε να παρουσιάζεται ως πιο μετριοπαθής. Στο Βορρά η AN κατέβηκε αυτοτελώς λόγω αντιρρήσεων της Lega Norte. Αποτέλεσμα των παραπάνω είναι η AN να λάβει 13,5 % στις εκλογές του 1994 και να καταστεί πρώτη φορά τρίτο κόμμα και 15,7% στις εκλογές του 1996. Η AN συμμετείχε σε κυβερνήσεις συνεργασίας για ένα μικρό διάστημα το 1994 (πήρε 5 υπουργεία) και μετά ανάμεσα στο 2001-2006. Αυτή την περίοδο ο Fini διετέλεσε Υπουργός Εξωτερικών και Αντιπρόεδρος της Κυβέρνησης. Το 2008 η AN ενσωματώθηκε με το Forza Italia και άλλα μικρότερα κόμματα στο Popolo della Liberta (PdL) το οποίο κυβέρνησε μαζί με την Lega Norte το 2008-2011 και στη συνέχεια μέχρι το 2013 με άλλους πολιτικούς σχηματισμούς. (Gallagher, 2004; Chiarini, 2013).

4.1.3 Η πολιτική ιδεολογία της AN

Κοινός τόπος των μελετητών είναι ότι η AN ήταν ένα κόμμα σε διαρκή μετάβαση με αποτέλεσμα στις πεποιθήσεις και στον λόγο του να υπάρχουν αμφισημίες. Ο Tarchi (2003) ισχυρίζεται ότι η AN βρισκόταν σε ένα εκκρεμές ανάμεσα σε παλιές και νέες πεποιθήσεις, ότι οι αλλαγές στο πολιτικό σύστημα και η δομή των ευκαιριών από το 1995 – 2002 έπαιξαν σημαντικό ρόλο, όπως επίσης και η διαπάλη των τάσεων στο εσωτερικό του κόμματος. Υπάρχουν λοιπόν τρεις διακριτές περιόδους:

- 1) 1995-1997: Η μετατροπή από φασιστικό σε λαϊκίστικο ριζοσπαστικό δεξιό κόμμα προκειμένου να ανανεωθεί το ιταλικό πολιτικό σύστημα.
- 2) 1998-2000: Η μετάβαση σε μία σαφώς πιο κεντρική και νεοφιλελεύθερη κατεύθυνση με ταυτόχρονη υπεράσπιση της εθνικής ταυτότητας από κινήσεις αποσχιστικές (Lega Norte) και των παραδοσιακών συντηρητικών αρχών ενάντια στη διαφθορά που είχε αριστερό πρόσημο.
- 3) 2000-2008: Επιστροφή σε λαϊκίστικες ριζοσπαστικές δεξιές θέσεις, όπως για παράδειγμα η έμφαση στο νατιβισμό και την ασφάλεια, στο δόγμα Νόμος και Τάξη, στον ηγετικό ρόλο του κράτους στην οικονομία και την συντηρητική επανάσταση στον αγροτικό τομέα. Σαφής στόχος ήταν η αντίσταση στις πιέσεις που ασκούσε το Forza Italia. (σελ. 177-178)

Το γεγονός ότι η AN ήταν ένα κόμμα της λαϊκίστικης ριζοσπαστικής δεξιάς με απόψεις όμως που παράλληλα αντηχούν το φασιστικό της παρελθόν, φαίνεται από τα επίσημα κομματικά της κείμενα. Τα κείμενα αυτά μας είναι χρήσιμα γιατί, αν και προϊόν συναίνεσης και συμβιβασμού ανάμεσα στις τάσεις ενός κόμματος, αποτυπώνουν τις βασικές πολιτικές του αρχές και αξίες. Σε αυτό το πλαίσιο λοιπόν είναι σημαντική η εργασία του Griffin (1996), ο οποίος επικεντρώνεται στις θέσεις του ιδρυτικού συνεδρίου το 1995 στο Fiuggi, και του Tarchi (2003) που επιπρόσθετα μελέτησε το κείμενο του Πρώτου Προγραμματικού Συνεδρίου στη Βερόνα το 1998, την «χάρτα των αξιών της AN» που δημοσιεύτηκε το 2000, το πρόγραμμα του Δεύτερου Συνεδρίου στη Νάπολη το 2001 και την πλατφόρμα του πολιτικού προγράμματος που εγκρίθηκε στο Συνέδριο της Μπολόνια το 2002.

Εκεί λοιπόν παρατηρούμε την χαρακτηριστική επίθεση στην «κομματικοκρατία» του δεξιού λαϊκισμού, στην ουσία στην ίδια την φιλελεύθερη δημοκρατία, η οποία στην

υπόθεση του Tangentopoli εμφανίζεται ως ένα διεφθαρμένο καθεστώς, μία «ολοκληρωτική τυραννία». Επίσης, καταγράφουμε το αίτημα για ένα προεδρικό σύστημα στηριγμένο όχι στις διαπραγματεύσεις των κομμάτων στο κοινοβούλιο, αλλά στην άμεση δημοκρατία ως αυθεντική έκφραση της λαϊκής θέλησης. Η φιγούρα του λαϊκιστή ηγέτη που αντιπροσωπεύει το έθνος εμφανίζεται στη σκιαγράφιση του Προέδρου της Δημοκρατίας, ο οποίος είναι ταυτόχρονα η κεφαλή του κράτους και της κυβέρνησης. Επίσης, το δημοψήφισμα έχει κεντρικό ρόλο στη νομοθετική διαδικασία. Επιπρόσθετα, καταγράφεται η πρόταση τοπικά και περιφερειακά συμβούλια πολιτών να συμμετέχουν σε διάφορα σώματα και να χαράσσουν την οικονομική και κοινωνική πολιτική της χώρας. Η πρόταση αυτή μοιάζει με μία παραλλαγή του φασιστικού οράματος για την κορπορατιστική οργάνωση της κοινωνίας και την συμμετοχή των μαζών στα πολιτικά πράγματα. Όλα τα παραπάνω εμφανίζονται στις θέσεις σαν εναλλακτικός δρόμος απέναντι στην φιλελεύθερη δημοκρατία, σαν ένας τρόπος περιορισμού του κοινοβουλίου και σαν προϋπόθεση για την «αναγέννηση της χώρας» (Griffin, 1996).

Αξίζει επίσης να αναφέρουμε ότι στις θέσεις το καθεστώς του Μουσολίνι εμφανίζεται με θετικό πρόσημο, ως μία ημιτελής επανάσταση. Παράλληλα υπάρχει στα κομματικά κείμενα πληθώρα αναφορών στον εθνικισμό. Γίνεται λόγος για μία ομοιογενή εθνική κοινότητα με βάση το κοινό πολιτιστικό και ιστορικό παρελθόν, την απόλυτη προτεραιότητα των συμφερόντων του έθνους και τον στόχο «να επιστραφεί η Ιταλία στους Ιταλούς». Παράλληλα, διαπιστώνουμε αλυτρωτικές διεκδικήσεις εις βάρος της Κροατίας και της Σλοβενίας με την ενσωμάτωση της ιταλικής μειονότητας. Το έθνος χαρακτηρίζεται ως μία ηθική οντότητα πάνω από την ατομική ύπαρξη, ενώ η επίκληση στον Ρωμαϊκό και τον Χριστιανικό πολιτισμό συνδυάζεται με την επίθεση στην κοσμικότητα, τον σχετικισμό και τον αγνωστικισμό και κατά συνέπεια στον ατομικισμό και τον πλουραλισμό. Τέλος, στις θέσεις καταγράφεται η πίστη στις γενικές συντηρητικές αρχές της θρησκείας και της οικογένειας. Στο πλαίσιο αυτό ο ανεπίσημος γάμος, η συγκατοίκηση των δύο φύλλων, το διαζύγιο, η ομοφυλοφιλία και η έκτρωση είναι καταδικαστέα, κυρίως γιατί απειλούν την εθνική κοινότητα. Ο ρόλος της γυναίκας είναι πρωτίστως της μητέρας, αν και σταδιακά η ΑΝ μετακινήθηκε προς μία σχετικά πιο μετριοπαθή θέση (Griffin, 1996; Tarchi, 2003).

Είναι σημαντικό να αναφέρουμε ότι στα κείμενα των θέσεων έχουμε μία συντηρητική και αυταρχική αντίληψη της ελευθερίας, η οποία συνδέεται με την υπακοή στην εξουσία. Το ατομικό συμφέρον δεν ξεχωρίζει από το κοινωνικό. Και τα δύο εξυπηρετούν την διατήρηση της κοινωνικής τάξης. Συνεπώς, δεν γίνεται λόγος για την ατομική ελευθερία με την έννοια των ατομικών δικαιωμάτων, όπως στη φιλελεύθερη δημοκρατία, αλλά για μία ελευθερία υποταγμένη στα συμφέρον του έθνους. Από το 1998 και μετά, όταν η μαζική μετανάστευση και το δημογραφικό έλλειμα απασχολούν την ιταλική πολιτική ζωή, για το κόμμα προέχει η υπεράσπιση της εθνικής ταυτότητας (Tarchi, 2003).

Επίσης καταγράφεται αναφορά σε σημαντικούς θεωρητικούς του φασισμού, όπως ο Ernst Junger, ο Carl Schmidt, ο Pareto, ο D' Annunzio, ο Gentile κ.α., και ασκείται κριτική στον υλισμό, την κοσμικότητα και τον πλουραλισμό (Griffin, 1996).

Επιπρόσθετα, στις θέσεις είναι ορατός ο αυταρχισμός. Γίνεται λόγος για τη διατήρηση της δημόσιας τάξης, για την αυστηροποίηση των ποινών, ειδικά για τους εμπόρους ναρκωτικών. Η πορνεία θα πρέπει να απαγορευτεί, ενώ η παράνομη μετανάστευση συνδέεται με την εγκληματικότητα, χωρίς όμως χαρακτηριστικά συναγερμού. Επίσης, η θανατική ποινή απορρίπτεται και καταγράφεται η διάθεση για ενίσχυση του στρατού και των σωμάτων ασφαλείας (Tarchi, 2003).

Από την άλλη πλευρά, στα κείμενα των θέσεων καταγράφεται η ρήξη με το φασιστικό παρελθόν. Δηλαδή έχουμε την ρητή καταδίκη του ναζισμού, του βιολογικού ρατσισμού και του αντισημιτισμού. Διαπιστώνουμε την θέληση για δημιουργία απόστασης από το παρελθόν το οποίο παρουσιάζεται σαν ένα μακρινό ιστορικό επεισόδιο και την ρητή απόρριψη κάθε ολοκληρωτικού καθεστώτος. Επίσης, η AN είναι θετική στην ευρωπαϊκή ολοκλήρωση. Σε αντίθεση με το MSI, η AN επιδιώκει πολιτικές συμμαχίες και την αναδόμηση της Ιταλίας και όχι το γκρέμισμα του πολιτεύματος. Υπάρχουν διάσπαρτες αναφορές πίστης στη φιλελεύθερη δημοκρατία και τον πολιτικό πλουραλισμό, όπως επίσης και στα ανθρώπινα δικαιώματα ως πολιτιστική κληρονομία του Διαφωτισμού (Griffin, 1996).

Επιπρόσθετα, η ρήξη με το φασιστικό παρελθόν φαίνεται και στο πεδίο της πολιτικής πρακτικής και των κομματικών διασπάσεων. Είναι πολύ χαρακτηριστική ότι από την επαύριο κιόλας της ίδρυσης της AN η ριζοσπαστική τάση του Pino Rauti διαφωνεί με

τον μετριοπαθή δρόμο του Fini και φεύγει για να δημιουργήσει ξεχωριστό πολιτικό σχηματισμό πιστό στις παραδόσεις του κινηματικού φασισμού (MSI- Fiamma Tricolore), γεγονός που έκανε την AN να φαίνεται ακόμη μετριοπαθής στα μάτια της κοινής γνώμης (Gallagher, 2004; Milza, 2002).

Από τα παραπάνω προκύπτει το συμπέρασμα ότι η διάκριση ανάμεσα στη λαϊκίστικη ριζοσπαστική και την εξτρεμιστική δεξιά είναι αρκετά δύσκολη εμπειρικά, καθώς αυτοί οι δύο χώροι λειτουργούν σαν συγκοινωνούντα δοχεία. Για αυτό το λόγο υπάρχει διαφωνία ανάμεσα στους επιστήμονες για την κατάταξη της AN. Ο Milza (2002) ισχυρίζεται ότι ο μετασχηματισμός της AN ήταν ειλικρινής και δεν μπορούμε να την κατατάξουμε στην ακροδεξιά, ακόμα και αν τα μεσαία στελέχη και τα μέλη διατηρούσαν δεσμούς με την αρχική πολιτική τους κουλτούρα. Ο Griffin (1996) από την άλλη κάνει λόγο για ένα υβριδικό κόμμα, δηλαδή για ρεφορμιστικό ή δημοκρατικό φασισμό. Άλλοι μελετητές πάλι θεωρούν ότι οι αμφισημίες στον λόγο της AN ερμηνεύονται από την ανάγκη διατήρησης ισορροπίας μέσα στο κόμμα και την εξυπηρέτηση των πολιτικών στοχεύσεων (Tarchi, 2003; Gallagher, 2004; Chiarini, 2013). Αυτό επιβεβαιώνεται και από το Gattinnara (2019) ο οποίος ισχυρίζεται οι ακροδεξιοί πολιτικοί δρώντες την Ιταλία χαρακτηρίζονται από μία αμφίδρομη μετακίνηση από το κινηματικό επίπεδο στο εκλογικό και αντιστρόφως, ανάλογα με την στρατηγικές τους επιδιώξεις. Αυτοί οι μελετητές, όπως και ο Mudde (2007), μάλλον συμφωνούν στην κατάταξη της AN στην λαϊκίστικη ριζοσπαστική δεξιά, τουλάχιστον για μία ορισμένη περίοδο.

Όσον αφορά την οικονομική πολιτική, φαίνεται ότι επιβεβαιώνεται η θέση του Mudde (2007), ότι αποτελεί δευτερεύων παράγοντα για τα κόμματα που εξετάζουμε. Η AN ενώ παραδοσιακά πρέσβευε ένα είδος κοινωνικού προστατευτισμού μετακινήθηκε προς πιο νεοφιλελεύθερες θέσεις. Η μετακίνηση αυτή είναι πιο ορατή στα ύστερα κομματικά κείμενα, όπως για παράδειγμα εκείνα που αφορούν την ελαστικοποίηση των εργασιακών σχέσεων και τον ανταγωνισμό ανάμεσα στη δημόσια και την ιδιωτική παιδεία και υγεία (Ruzza, 2018; Tarchi, 2003).

Σε αυτό το σημείο πρέπει να επισημάνουμε ότι ο λόγος της AN ήταν πιο ήπια αντι-μεταναστευτικός σε σχέση με τη Λίγκα του Βορρά. Η Ter Wal (2010) αναλύοντας τον κοινοβουλευτικό λόγο της AN επισημαίνει έναν πιο συγκαλυμμένο ρατσισμό που αντλεί επιχειρήματα από το θεωρητικό οπλοστάσιο της Νέας Δεξιάς. Καταγράφεται η

οπτική μίας νατιβίστικης κοινωνικής πολιτικής. Σε κάθε περίπτωση, η ενσωμάτωση των μεταναστών γίνεται με όρους αφομοίωσης και υπεράσπισης της ιταλικής εθνικής ταυτότητας. Αυτή η αντίφαση εκδηλώνεται και στο επίπεδο της πολιτικής πρακτικής. Δηλαδή ενώ η AN ως μέλος της κυβέρνησης προώθησε αντι-μεταναστευτικούς νόμους, από την άλλη πλευρά ο Fini ήταν υπέρμαχος της παραχώρησης δικαιώματος ψήφου στους μετανάστες. Είναι αξιοσημείωτο ότι σταδιακά παρατηρούμε μία μετακίνηση προς πιο ανεκτικές θέσεις. Από την άλλη πλευρά, οι διαθέσεις της εκλογικής βάσης και των μεσαίων στελεχών ήταν σαφέστατα πιο ξενοφοβικές σε σχέση με την ηγεσία, χωρίς όμως να καταγράφεται ισλαμοφοβία (Bar-On, 2013; Milza, 2002; Tarchi, 2003; Ignazi, 2005).

Ένα ακόμη πεδίο εξέτασης είναι οι απόψεις των μελών ενός κόμματος. Ο Ignazi (2005) αναφέρει ότι τόσο το 1995, όσο και το 1998 η έρευνα έδειξε ότι η συντριπτική πλειοψηφία των μελών της AN εξέφραζαν μία θετική εικόνα για το φασιστικό παρελθόν, αναφέροντας μάλιστα τον Giovanni Gentile, Benito Mussolini και Julius Evola ως τις πιο σημαντικές προσωπικότητες. Η έκφραση συμπάθειας καταγράφηκε και από έρευνες στους ψηφοφόρους της AN, αν και η ιδεολογική τους ταύτιση ήταν σαφώς μικρότερη σε σχέση με τα μεσαία στελέχη.

Επίσης, αξίζει να αναφέρουμε την σημαντική εργασία του Cheles (2010), ο οποίος αναλύει την εικονογραφία της AN μέσα από τα λογότυπα, της προεκλογικές αφίσες, τις φωτογραφίες στο διαδίκτυο και τις διαφημίσεις στον τύπο. Η εικόνες είναι φορείς νοημάτων και πολιτικής ιδεολογίας. Τα χρώματα, η στάση του σώματος, ο ρουχισμός, η έκφραση, τα σλόγκαν έχουν ιδιαίτερη σημασία με κρυφά και φανερά μηνύματα. Είναι λοιπόν οφθαλμοφανής η αμφισημία ανάμεσα στην ανάμνηση του φασισμού και την ανανέωση στις εικόνες που παραθέτει ο Cheles (βλ. Παράρτημα εικόνες 1-16). Συνοπτικά, θα αναφέρουμε μονάχα το λογότυπο της AN, όπου κάτω από το όνομα του κόμματος απεικονίζεται η λέξη MSI μέσα στο παραλληλόγραμμο που συμβολίζει το φέρετρο του Mussolini. Επίσης, η τρίχρωμη φλόγα αναφέρεται τόσο σε φράσεις θεωρητικών του φασισμού, όσο και στους πυρσούς που κρατούσαν οι μελανοχιτώνες κατά τις παρελάσεις μέσα στις πόλεις. Αντίστοιχη απεικόνιση υπάρχει και στο λογότυπο της νεολαίας της AN με εικονογραφικές αναφορές στο fasci, το δεμάτι ράβδων, χαρακτηριστικό σύμβολο του φασισμού.

Επιπρόσθετα, είναι αξιοσημείωτο ότι ο Ruzza (2018) ερμηνεύει την ισχύ της λαϊκίστικης ριζοσπαστικής δεξιάς στην Νότια Ευρώπη εκτός των άλλων παραγόντων, ως αποτέλεσμα δομικών κρατικών αδυναμιών, ανεπαρκών δημόσιων υπηρεσιών, κομματικά ελεγχόμενων γραφειοκρατιών και εκτεταμένης διαφθοράς. Η μειωμένη κοινωνική προστασία για ένα μεγάλο κομμάτι του λαού, η δυσκολία αποτελεσματικού συνοριακού ελέγχου, η μαζική μετανάστευση και το οργανωμένο έγκλημα φαίνεται πως ευνόησαν γενικά την λαϊκίστικη ριζοσπαστική δεξιά στην Ιταλία. Παράλληλα, ο Ruzza εντοπίζει μία κουλτούρα αυταρχισμού, ιδιαίτερα στο στρατό και στα σώματα ασφαλείας, ριζωμένη στο ιστορικό παρελθόν.

Χωρίς καμία αμφιβολία, η είσοδος της λαϊκίστικης ριζοσπαστικής δεξιάς στο κυβερνητικό επίπεδο, η σύμφυση της δεξιάς με την ακροδεξιά στο σχηματισμό κυβερνήσεων και η αλλαγή του πολιτικού κλίματος σε όλη την Δυτική Ευρώπη σε πιο συντηρητική κατεύθυνση, έχει κάνει πιο δυσδιάκριτα τα όρια ανάμεσα στην δεξιά και την ακροδεξιά. Δεξιές κυβερνήσεις στην Ιταλία έχουν υιοθετήσει τον λόγο και την πρακτική της ακροδεξιάς. Σε αυτό το πλαίσιο δεν είναι περίεργο ότι ηγετικές φυσιογνωμίες του δεξιού χώρου στην Ιταλία εκφράζουν τον θαυμασμό τους για το φασιστικό καθεστώς και ότι απορρίπτουν την μετανάστευση στην βάση του εθνικισμού (Bar-On, 2013; Mammone, 2015).

Ανακεφαλαίωση

Συνοψίζοντας, η AN ήταν ένα κόμμα σε διαρκή μετάβαση. Σαφέστατα συγκαταλέγεται στη λαϊκίστικη ριζοσπαστική δεξιά με αναφορές όμως στο φασιστικό παρελθόν. Η AN εκμεταλλεύτηκε τις πολιτικές ευκαιρίες που δημιουργήθηκαν από την κατάρρευση της Πρώτης Ιταλικής Δημοκρατίας για πετύχει την έξοδο από το εκλογικό περιθώριο και βρέθηκε να είναι καθοριστικός παράγοντας στον σχηματισμό κεντροδεξιών κυβερνήσεων. Χωρίς αμφιβολία, έπρεπε να εξισορροπεί διαρκώς ανάμεσα στις προσδοκίες των μελών και των στελεχών του κόμματος, που είχαν ως σημείο αναφοράς το MSI και το φασισμό, και την ανάγκη ενός πιο μετριοπαθούς λόγου για να συγκινήσει ένα ευρύτερο συντηρητικό ακροατήριο. Σημαντικό ρόλο επίσης έπαιξαν οι πιέσεις που ασκούσαν οι εταίροι στην εκλογική συμμαχία, ιδιαίτερα το Forza Italia.

4.2. Rassemblement National (RN)/ Εθνικός Συναγερμός

4.2.1. Το Front National/ Εθνικό Μέτωπο

Το FN ιδρύθηκε το 1972 ως εκλογική πρωτοβουλία του εθνικιστικού-εξτρεμιστικού Order Nouveau (Νέα Τάξη) υπό την ηγεσία του Jean-Marie Le Pen. Συσπείρωσε στις τάξεις του διάφορες ομάδες, από οπαδούς της γαλλικής αποικιοκρατίας, υποστηρικτές του Βισί της εποχής του πολέμου, νεοφασίστες, νεοναζί, μοναρχικούς, καθολικούς φονταμενταλιστές κ.α.. Την δεκαετία του '70 λάμβανε πενιχρά εκλογικά αποτελέσματα, αλλά από τα μέσα της δεκαετίας του '80 βγήκε από το εκλογικό περιθώριο και άρχισε να λαμβάνει σταθερά ένα ποσοστό 10 – 15%. Σε αυτό συνέβαλε η ριζοσπαστικοποίηση του κυρίου ρεύματος της δεξιάς, η λαϊκή δυσαρέσκεια από την αριστερή διακυβέρνηση, η καλύτερη πρόσβαση στα ΜΜΕ, η δουλειά του κόμματος σε συγκεκριμένες περιοχές, η νομιμοποίηση μέσω δεξιόστροφων συμμαχιών κυρίως σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο και το δημαγωγικό ύφος του Le Pen (Mondon, 2015; Frigoli & Ivaldi, 2019; Mayer, 2018; Hainsworth, 2004b).

Ο ψηφοφόρος του FN ήταν αρχικά άνδρας, κάτοικος του αστικού κέντρου κυρίως από τα μικροαστικά και μικρομεσαία αστικά στρώματα, όμως από τα τέλη της δεκαετίας του '80 παρατηρείται εισροή ψηφοφόρων από τα λαϊκά στρώματα. Μεταξύ 1988-1995 η ανεργία, η ανασφάλεια, η απογοήτευση από τα κατεστημένα πολιτικά κόμματα, το ψυχολογικό κενό από την κατάρρευση της συλλογικής αναφοράς, η μετανάστευση και η εγκληματικότητα διέυρναν την εργατική βάση του κόμματος. Η γραμμή του κόμματος στα κοινωνικά και οικονομικά ζητήματα ήταν μεταβλητή μέσα στο χρόνο. Σε κάθε περίπτωση τη δεκαετία του '90 παρατηρούνται στοιχεία σοβινιστικού προστατευτισμού μαζί με επιχειρήματα ενάντια στην ευρωπαϊκή ολοκλήρωση, στο νεοφιλελευθερισμό και στην παγκοσμιοποίηση, με αποτέλεσμα να διεισδύει και σε ένα δυνητικά αριστερό ακροατήριο. Από την άλλη πλευρά, οι θέσεις του FN ήταν εθνικιστικές, υπέρ του αυταρχισμού και έντονα αντιμεταναστευτικές. Το FN δεν είχε υιοθετήσει συστηματικά ιδέες του βιολογικού ρατσισμού, αλλά ο λόγος του ήταν έμμεσα ρατσιστικός, άρα μιλάμε για ένα πολιτισμικό και διαφορικό ρατσισμό. Επίσης, υποστήριζε σκληρότερες πολιτικές νόμου και τάξης, αυστηροποίηση των ποινών, ισχυροποίηση της αστυνομίας και των φυλακών, επαναφορά της θανατικής ποινής για εμπόρους ναρκωτικών, τρομοκράτες και δολοφόνους. Συστηματικά το FN

προσπαθούσε να αναπτύξει συνδικαλιστικές δομές στα σώματα ασφαλείας. Επίσης, το FN δεν αμφισβήτησε ποτέ τους δημοκρατικούς κανόνες του παιχνιδιού και τη νομιμότητα γαλλικής δημοκρατίας (Mayer, 2018; Hainsworth, 2004b; Minkenberg & Schain, 2003)

Πρέπει να επισημάνουμε ότι το FN ήταν ένα κόμμα αρχηγοκεντρικό, όπως όλα τα κόμματα του δεξιού λαϊκισμού. Στα τέλη της δεκαετίας του '90 ο Le Pen ήρθε σε σύγκρουση με τον Bruno Megret, που ήταν πολύ σημαντικό στέλεχος. Πέρα από τις αντικρουόμενες προσωπικές φιλοδοξίες, το σημαντικότερο ρόλο στο σχίσμα έπαιξε η διαφορετική στρατηγική προκειμένου να ξεπεράσουν το όριο του 15% στις εκλογές. Ο Megret εντυπωσιασμένος από την εκλογική επιτυχία της Alleanza Nazionale στην Ιταλία επιθυμούσε μία μετριοπαθή στροφή. Το 1999 έγινε οριστική διάσπαση και ο Megret δημιούργησε το Front National – Mouvement National (Frigoli & Ivaldi, 2019; Hainsworth, 2004b).

4.2.2 Από το Front National στο Rassemblement National/ Εθνικό Συναγερμό

Η Marine Le Pen ωρίμασε πολιτικά στο πλαίσιο του κόμματος του πατέρα της και εκλέχτηκε πρόεδρος το 2011. Η στρατηγική της είχε σαν στόχο τον μετασχηματισμό του κόμματος σε μία μετριοπαθή και πολυσυλλεκτική κατεύθυνση. Προέκρινε λοιπόν την διεύρυνση του εκλογικού ακροατηρίου προς τη μεσαία τάξη, τις γυναίκες, τους gay και του Εβραίου. Δηλαδή μιλάμε για ένα μετασχηματισμό της ρητορικής με την απάλειψη «αιχμηρών» σημείων που δημιουργούσαν αναστολή και φόβο στο ακροατήριο, την αποσιώπηση συγκεκριμένων θεμάτων και την εγκατάλειψη συγκεκριμένων απόψεων και ιδεών, όπως η υποστήριξη στο καθεστώς του Vichy που συνεργάστηκε με τους Ναζί στο Β παγκόσμιο πόλεμο. Αυτός ο μετασχηματισμός είχε την δυσκολία της εξισορρόπησης ανάμεσα στην ανάγκη διεύρυνσης του ακροατηρίου και στην διατήρηση της εσωτερικής αξιοπιστίας για τους ακτιβιστές και τους ψηφοφόρους του FN/RN. Συνεπώς, βασικό εργαλείο ήταν η “αποδαιμονοποίηση” του κόμματος από τις ταμπέλες του ρατσισμού και του αντισημιτισμού. Ειδικά ως προ το τελευταίο, η Marine Le Pen ήρθε σε ρήξη με τον πατέρα της, ο οποίος εκδιώχτηκε από το κόμμα το 2015. Επιπρόσθετα, η Le Pen ανασυγκρότησε οργανωτικά το κόμμα, δεν έκανε αποδεκτή την διπλή ιδιότητα του μέλους ανάμεσα στο FN και σε άλλες

ακροδεξιές κινηματικές οργανώσεις και επιδίωξε την ανάπτυξη συνδικαλιστικών δομών σε όλους τους τομείς της κοινωνικής ζωής. Επιπλέον, διεύρυνε την πολιτική θεματολογία σε μία πληθώρα ζητημάτων, τα οποία θεωρούνταν προνομιακός χώρος άλλων κομμάτων, από την οικολογία μέχρι τα δικαιώματα των ζώων. Το 2018 το FN άλλαξε όνομα σε Rassemblement National (Frigoli & Ivaldi, 2019; Lorimer, 2020; Eltchaninoff, 2018; Bolzonar, 2022).

Πράγματι, ευνοούμενο και από την ύφεση, την μεταναστευτική κρίση και τα τρομοκρατικά χτυπήματα στη Γαλλία, το FN από το 10,4% στις προεδρικές εκλογές του 2007 έφτασε λίγο πάνω από το 21% και 23% το 2017 και 2022 (ως RN) αντίστοιχα στον πρώτο γύρο, για να χάσει από τον Μακρόν στον δεύτερο λαμβάνοντας τα εντυπωσιακά ποσοστά του 33 και 41%. Στις ευρωεκλογές του 2014 και 2019 (ως RN) έγινε το μεγαλύτερο κόμμα που εκπροσωπεί την Γαλλία στο Κοινοβούλιο του Στρασβούργου (Mayer, 2018; Stockemer, 2017).

Παράλληλα, οφείλουμε να επισημάνουμε πως μετά το 2000 έχει αναπτυχθεί ένα συντηρητικό κίνημα στους κύκλους της πολιτικής, της διανοήσης και των Media με σαφή στόχευση την αριστερή σκέψη. Αν και το κίνημα αυτό είναι ανεξάρτητο από το FN/RN, παρόλα έχει καταστήσει τις θέσεις του πιο ορατές και νόμιμες. Η αριστερά κατηγορείται για αποδόμηση αξιών, φιλοσοφικό δογματισμό επιστημονικών κλάδων (επιστήμες κουλτούρας κτλ.), την υποστήριξη των μεταναστών και του Ισλάμ, οικονομικά φιλελεύθερων πολιτικών και της παγκοσμιοποίησης. Η κριτική αυτή συναρτάται με την κριτική στις ελίτ, χαρακτηριστικό του δεξιού λαϊκισμού (Frigoli & Ivaldi, 2019).

4.2.3. Η πολιτική ιδεολογία του FN/RN από το 2011 έως σήμερα

Ισλαμοφοβία και αντιμεταναστευτικός ρατσισμός

Το πιο βασικό χαρακτηριστικό της ιδεολογίας του RN είναι ο ρατσισμός ενάντια στους μετανάστες και η ισλαμοφοβία. Εξάλλου, το μεγαλύτερο κομμάτι των μεταναστών είναι μουσουλμάνοι από τις πρώην γαλλικές αποικίες. Στον λόγο του RN παρατηρείται το φαινόμενο της υποκατάστασης των όρων μετανάστης ή μουσουλμάνος με τον όρο ισλαμιστής. Αυτές οι αυθαίρετες γενικεύσεις διαμορφώνουν συνθήκες ενός συνολικότερου αποκλεισμού, που θα ξεκινά από τους παράνομους μετανάστες και θα

επεκτείνεται σε ολόκληρη την αραβική διασπορά. Οι μετανάστες δαιμονοποιούνται για όλα τα δεινά της χώρας και σκιαγραφείται μία κατάσταση έκτακτης ανάγκης που απειλή την ίδια την ύπαρξη του γαλλικού έθνους. Συνεπώς, δικαιολογούνται μέτρα που μπορεί να μην είναι σύμφωνα με την φιλελεύθερη δημοκρατική συνθήκη και την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων (Abdeslam, 2021; Stockemer, 2017).

Επιπρόσθετα, πρέπει να σημειώσουμε ότι ο αντισημιτισμός έχει περιοριστεί προκειμένου να ισχυροποιηθεί η «επίθεση» ενάντια στους μουσουλμάνους μετανάστες. Συνεπώς, ο RN φαινομενικά έρχεται σε ρήξη με το παρελθόν, αλλά στην πραγματικότητα αφενός προσπαθεί να προσεγγίσει την Εβραϊκή διασπορά στη Γαλλία, αφετέρου να κάνει μία ρητορική στρατηγική μετατόπιση. Χωρίς αμφιβολία, τα τρομοκρατικά χτυπήματα σε συναγωγές από ακραίους ισλαμιστές έχουν βοηθήσει αυτό τον σκοπό. Επίσης, στον λόγο του RN είναι ευδιάκριτες οι επιρροές από τα επιχειρήματα της Νέας Δεξιάς, η οποία ανέπτυξε σχέσεις με το FN ήδη από την δεκαετία του '70. Η Νέα Δεξιά ήταν μία ομάδα διανοούμενων με ηγετική φυσιογνωμία τον Alain De Benoist, η οποία ανανέωσε τον ακροδεξιό λόγο και την ακροδεξιά πολιτική στρατηγική, ώστε να γίνει πιο αποδεκτός από την κοινή γνώμη. Σε αυτό το πλαίσιο έγινε η εισήγηση του όρου «εθνοπλουραλισμός». Σύμφωνα με αυτό τον όρο η γαλλική ταυτότητα υπονομεύεται και απειλείται από την κουλτούρα των μουσουλμάνων, οι οποίοι διαμορφώνουν μάλιστα τις δικές τους ξεχωριστές κοινότητες στο πλαίσιο της γαλλικής κοινωνίας. Αυτές οι κοινότητες παρουσιάζονται σαν άβατο ανομίας. Είναι λοιπόν πολύ χαρακτηριστικό, ότι στους μουσουλμάνους, στην αριστερά και στους οπαδούς του πολυπολιτισμού και της παγκοσμιοποίησης αποδίδεται ρατσισμός ενάντια στους Γάλλους (Mondon, 2015; Mayer, 2018; Beauzamy, 2013).

Επιπρόσθετα, ο FN/RN στιγματίζει το Ισλάμ στο όνομα των δημοκρατικών και ρεπουμπλικανικών αρχών ως απειλή ενάντια στις γυναίκες, τους ομοφυλόφιλους και τους Εβραίους. Η Le Pen κάνει ιδιαίτερη αναφορά στην κοσμικότητα (laïcité) του γαλλικού κράτους, η οποία είναι ασύμβατη με τις αξίες του Ισλάμ. Συνεπώς, παρουσιάζεται σαν υπερασπιστής της γαλλικής δημοκρατίας. Επίσης, ο εθνικός ρεπουμπλικανισμός, η αντίληψη δηλαδή για τα δικαιώματα του πολίτη υπό το πρίσμα της κυρίαρχης μονοπολιτισμικής γαλλικής κουλτούρας, χαρακτηρίζει τόσο τα ακροδεξιά, όσο και τα δεξιά πολιτικά κόμματα στη Γαλλία. Υπό αυτή την οπτική, η κουλτούρα των μεταναστών θεωρείται κατώτερη και προβληματική και προβάλλεται

ως φυσιολογική η ενσωμάτωση των μεταναστών με απεμπόληση των ιδιαίτερων πολιτισμικών τους χαρακτηριστικών. Οι οποιεσδήποτε ενέργειες ενάντια στις διακρίσεις και τον θεσμικό ρατσισμό θεωρούνται απαράδεκτες, γιατί εμποδίζουν την αφομοίωση των μεταναστών (Bastow, 2018).

Κατά συνέπεια, ο FN/RN προτείνει τον δραστικό περιορισμό των μεταναστών είτε μέσω ενός πλαφόν στον αριθμό που θα εισέρχεται στη χώρα είτε μέσω της αύξησης των κριτηρίων νομιμοποίησης. Επίσης, προτείνεται η κατάργηση βασικών δικαιωμάτων, όπως το δικαίωμα του ασύλου και το δικαίωμα της οικογενειακής επανένωσης, η ευκολότερη απέλαση και η αυστηρή επιτήρηση των συνόρων ως μέσα αποτροπής. Επιπλέον, παρατηρούμε το αίτημα να καταργηθεί το *jus soli* για τα παιδιά μεταναστών που γεννιούνται στη Γαλλία. Τα παραπάνω συνδυάζονται με τον προνοιακό σοβινισμό, ο οποίος πρέπει να επεκταθεί και στην αγορά εργασίας. Το σλόγκαν του RN είναι «πρώτα οι Γάλλοι». Είναι χαρακτηριστικό ότι η «ισότητα» αφορά την ισότητα μεταξύ Γάλλων, ο «σεβασμός» αφορά αποκλειστικά τη γαλλική ταυτότητα και η «ελευθερία» αφορά το συμφέρον του γαλλικού έθνους και όχι την ατομική ελευθερία (Bastow, 2018; Rassemblement National, n.d.a).

Οι παραπάνω επισημάνσεις παρατηρούνται στα προεκλογικά φυλλάδια του RN. Οι περικοπές, το κλείσιμο των σχολείων και των δημοσίων υπηρεσιών στην ύπαιθρο, η αποβιομηχάνιση συσχετίζεται τόσο με τη νεοφιλελεύθερη πολιτική του Μακρόν, όσο και με την υποστήριξη στους μετανάστες. Ο RN υπόσχεται «Για κάθε 1 ευρώ που δαπανείται για τα προάστια, να επενδύσει 1 ευρώ στην ύπαιθρο» (βλ. Εικόνες 20, 21). Στο κάδρο των εχθρών μπαίνουν η Ε.Ε. ως μηχανισμός της ελίτ, οι ΜΚΟ, καθώς και οι υπερασπιστές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Εντύπωση προκαλεί ότι η κατάργηση των δικαιωμάτων των μεταναστών γίνεται στο όνομα της προστασίας τους από το *trafficking* (βλ. Εικόνες 21,23,25) (Rassemblement National, n.d.b).

Εθνικισμός

Ο εθνικισμός είναι ευδιάκριτος στο θέμα της μετανάστευσης, όπως το περιγράψαμε παραπάνω, αλλά σχετίζεται και με την ευρωπαϊκή πολιτική. Η Lorimer (2020) ισχυρίζεται ότι η Ευρώπη είναι μία ιδεολογική πηγή που βοηθά τα ακροδεξιά κόμματα να μετασχηματίζουν την ιδεολογία τους σε μία αποδεκτή μορφή και παράλληλα να απευθύνονται στο παραδοσιακό τους ακροατήριο. Το RN, όπως όλα τα κόμματα της

οικογένειας, έχει ως σημαντικό σημείο αναφοράς τον ευρωπαϊκό πολιτισμό στο πλαίσιο ενίσχυσης του πολιτιστικού εθνικισμού. Όμως, σύμφωνα με τον RN ο ευρωπαϊκός πολιτισμός έρχεται σε αντίθεση με την Ε.Ε.. Η κριτική εστιάζει στα υπερεθνικά χαρακτηριστικά της Ένωσης, στο γεγονός ότι αποτελεί ένα γραφειοκρατικό μηχανισμό της ελίτ, ο οποίος δεν έχει δημοκρατική νομιμοποίηση. Συνεπώς, ο RN είναι υπέρ μίας «Ευρώπης των Εθνών» στο όνομα της εθνικής κυριαρχίας της Γαλλίας. Θα μπορούσε κανείς να επισημάνει ότι με αυτό τον τρόπο ο RN παρουσιάζεται σαν αποδεκτός πολιτικός παίκτης, καθώς εκφράζει έναν προβληματισμό που γίνεται σε όλη την Ευρώπη από μία πληθώρα πολιτικών σχηματισμών, οι οποίοι δεν είναι ακροδεξιοί. Περαιτέρω, νομιμοποίηση επιτυγχάνεται από την χρήση επιχειρημάτων της πρώην Γκωλικής δεξιάς. Από την άλλη πλευρά, παρατηρούμε στοιχεία δεξιού λαϊκισμού, καθώς αυτό που προέχει είναι το συμφέρον του γαλλικού λαού, ο οποίος στον ένα ή τον άλλο βαθμό θίγεται από την πολιτική της Ένωσης σε διάφορα επίπεδα (ενέργεια, μετανάστευση, αγροτική πολιτική κτλ.) (Lorimer, 2020).

Τον εθνικιστικό λαϊκισμό τον παρατηρούμε και στα προεκλογικά φυλλάδια του κόμματος. Για παράδειγμα, βλέπουμε ότι η απειλή για την σημαία, κατ' επέκταση για το γαλλικό εθνικισμό, προέρχεται εσωτερικά από τον πρόεδρο Μακρόν και εξωτερικά από την Ε.Ε. και τους υποστηρικτές της παγκοσμιοποίησης (Εικόνα 17). Στόχος για τον RN είναι η μεταρρύθμιση και όχι η οριστική ρήξη με την Ε.Ε., γι' αυτό άλλωστε συμμετέχει στην Ομάδα της Ταυτότητας και της Δημοκρατίας στο Ευρωκοινοβούλιο μαζί με τη Λίγκα του Βορρά και άλλα ακροδεξιά κόμματα. Από την άλλη πλευρά, η Le Pen στις εκστρατείες της προπαγανδίζει την έξοδο από το ευρώ και την επαναφορά του γαλλικού φράγκου. Συνεπώς, προκρίνεται η αντίσταση στην πολιτική των Βρυξελλών στο όνομα της δημιουργίας μία συνομοσπονδίας των εθνών (Εικόνες 23, 24) (Rassemblement National, n.d.b; Stockemer, 2017).

Στο ίδιο μήκος κύματος στο κείμενο των 22 σημείων για το 2022 και στα θεματικά βιβλία για την υποψηφιότητα της Le Pen βλέπουμε ότι προτείνεται ο κρατικός προστατευτισμός στην οικονομία που περιλαμβάνει μείωση της φορολογίας, αύξηση μισθών, κρατικοποίηση σημαντικών τομέων, όπως οι αυτοκινητόδρομοι, και οικονομικά μέτρα στήριξης της βιομηχανίας, της αγροτικής παραγωγής και των επιχειρήσεων. Επίσης, προκρίνονται μέτρα υποβοήθησης της οικογένειας, των ηλικιωμένων και των αναπήρων. Στην οικονομική πολιτική του RN ο κρατικός

προστατευτισμός διασταυρώνεται με τον προνοιακό σοβινισμό. Επίσης, προτείνονται η εγκατάλειψη των εναλλακτικών πηγών ενέργειας και η ενίσχυση των ενόπλων δυνάμεων, ώστε να είναι διακριτή παρουσία της Γαλλίας σε σχέση με τους συμμάχους της και να επανέλθει ως πρωταγωνιστής ο γαλλικός ιμπεριαλισμός στην παγκόσμια σκηνή (Rassemblement National, n.d.a; MLaFrance, n.d.; Stockemer, 2017).

Αυταρχισμός

Ο αυταρχισμός έρχεται να αντιμετωπίσει μία κατάσταση έκτακτης ανάγκης και να υπερασπιστεί την ασφάλεια του Γάλλου πολίτη. Ο RN λοιπόν είναι ενάντια στην πολιτική διαφθορά, στο χαλαρό δικαστικό σύστημα, στους εγκληματίες, στους μετανάστες, στους καταληψίες και γενικά σε «όσους δεν συμμορφώνονται», ενώ στις προτάσεις παρατηρούμε την αυστηροποίηση των ποινών, την ισχυροποίηση των δικαστικών μηχανισμών, την δημιουργία νέων φυλακών, ακόμα και την κατάργηση των κοινωνικών βοηθημάτων στους γονείς των παραβατών (βλ. Παράρτημα -Εικόνα 18). Το θέμα της αστυνομικής βίας όχι μόνο απουσιάζει από την θεματολογία του RN, αλλά η αστυνομία απεικονίζεται με θετικά χαρακτηριστικά, όπως για παράδειγμα στην εικόνα του αστυνομικού που κρατά ένα μικρό παιδί. Στο κείμενο του φυλλαδίου διαβάζουμε την θέση του RN για ενίσχυση των σωμάτων ασφαλείας και το σλόγκαν στην κεφαλίδα μας προτείνει «Να σεβόμαστε τους αστυνομικούς και την τάξη στους δρόμους». Η αστυνομία παρουσιάζεται σαν το τελευταίο προπύργιο του Νόμου και της Τάξης μπροστά στο κοινωνικό χάος (βλ. Εικόνα 19). Το ίδιο μοτίβο επανέρχεται στην πρόταση 3 στα 22 σημεία του κόμματος, όπως και στο θεματικό βιβλίο της Le Pen για την ασφάλεια, όπου διαβάζουμε το σχέδιο μίας πολιτικής για ηθική αποκατάσταση των δυνάμεων της τάξης, για τερματισμό των ευνοϊκών ποινών σε ανήλικους και απέλαση των μεταναστών παραβατών (Rassemblement National, n.d.b; MLaFrance, n.d.).

Ειδικότερα, όσον αφορά τις γυναίκες, η προπαγάνδα του RN έχει προσαρμοστεί στα ζητήματα της εποχής. Από το 2012 οι γυναίκες ψηφοφόροι είναι ισάριθμες με τους άνδρες, φαινόμενο πρωτοφανές για τα κόμματα της κατηγορίας. Ως προς αυτό η λαϊκίστικη ριζοσπαστική δεξιά στη Γαλλία φαίνεται να αποκλίνει από το πατριαρχικό πρότυπο υιοθετώντας φεμινιστικά επιχειρήματα, την ισότητα των φύλων και μετριάζοντας τις απόψεις της για την έκτρωση, την ομοφυλοφιλία και τα συμβόλαια συμβίωσης (Frigoli & Ivaldi, 2019; Mayer, 2018).

Λαϊκισμός

Χωρίς αμφιβολία, ο δεξιός λαϊκισμός είναι ευδιάκριτος στον λόγο και στις θέσεις του RN. Πρώτον, διαπιστώνουμε ότι η Le Pen στο πρότυπο του λαϊκιστή ηγέτη αποτελεί την προσωποποίηση του κόμματος και ευρύτερα των συμφερόντων του γαλλικού λαού που υπονομεύεται από τους εσωτερικούς και εξωτερικούς εχθρούς. Δεύτερον, διαπιστώνουμε την σκιαγράφηση της πολιτικής πραγματικότητας ως μία κατάσταση έκτακτης ανάγκης, η οποία συνοδεύεται με ένα πολύ επιθετικό λόγο ενάντια στους «εχθρούς» του έθνους. Τρίτον, υπάρχει μία πληθώρα δημοψηφισματικών προτάσεων είτε για κεντρικά είτε για τοπικά ζητήματα. Βέβαια, πρέπει να σημειώσουμε ότι στη Γαλλία υπάρχει μία δημοψηφισματική νομική παράδοση, η οποία δεν εκφράζεται μονάχα από τον FN/RN, αλλά και από άλλα πολιτικά κόμματα. Τέταρτον, υπάρχει μία διαρκής επίκληση στο λαό, η οποία γίνεται με όρους εθνικιστικούς, καθώς δεν περιλαμβάνει σημαντικές ομάδες: μετανάστες, αριστερούς, υποστηρικτές της παγκοσμιοποίησης και του πολυπολιτισμού κ.α.. (Bedock et. al., 2022; Eltchaninoff, 2018; Stockemer, 2017).

Ανακεφαλαίωση

Ο FN/RN είναι ένα κόμμα της λαϊκιστικής ριζοσπαστικής δεξιάς, καθώς εκπληρώνει όλα τα κριτήρια που θέσαμε. Υπό την ηγεσία της Marie Le Pen παρατηρούμε την τάση του μετασχηματισμού του κόμματος σε μετριοπαθή κατεύθυνση. Η «αποδαιμονοποίηση» και η διεύρυνση του εκλογικού ακροατηρίου ήταν τα βασικά εργαλεία. Από την άλλη πλευρά, παρατηρούμε την διατήρηση του εθνικιστικού λαϊκισμού, του αυταρχισμού και ιδιαίτερα της ισλαμοφοβίας και του αντιμεταναστευτικού λόγου.

4.3 Σύγκριση της AN και του RN

Τόσο η AN, όσο ο RN είναι δύο κόμματα της λαϊκιστικής ριζοσπαστικής δεξιάς. Και στις δύο περιπτώσεις περιγράψαμε στοιχεία εθνικισμού σε συνδυασμό με τον αυταρχισμό και τον λαϊκισμό, τις βασικές έννοιες που χαρακτηρίζουν το χώρο που μελετάμε. Επίσης, διαπιστώσαμε το μοτίβο της εθνικής παλιγγενεσίας στην πολιτική τους πλατφόρμα, όπως το ορίζει ο Griffin (1996).

Προκειμένου να αντιμετωπιστούν οι εχθροί του έθνους διαπιστώσαμε ότι και τα δύο κόμματα προτείνουν ένα πιο αυταρχικό πλαίσιο, το οποίο σε πολλές περιπτώσεις έρχεται σε ένταση με τη φιλελεύθερη δημοκρατία. Η αντιμετώπιση της εγκληματικότητας και της διαφθοράς καταλαμβάνουν σημαντικό χώρο. Επίσης, παρατηρήσαμε μία επίκληση στο δόγμα «Νόμος και Τάξη», προτάσεις για αυστηροποίηση των ποινών, δημιουργία νέων φυλακών, περιορισμό των κοινωνικών αντιδράσεων, ενίσχυση των σωμάτων ασφαλείας και ελέγχου της δημόσιας ζωής. Όμως μία σημαντική διαφορά είναι πως ο RN υποστηρίζει την θανατική ποινή σε συγκεκριμένες περιπτώσεις και του δικαιώματος στην αυτοάμυνα, ενώ η AN όχι (Mudde, 2007; Griffin, 1996; Tarchi, 2003; Mayer, 2018; Eltchaninoff, 2018; Stockemer, 2017).

Επιπρόσθετα, και στις δύο περιπτώσεις βασικές παραδοχές του δεξιού λαϊκισμού είναι εύκολα παρατηρήσιμες. Στις θέσεις και τον λόγο τους σκιαγραφούνται οι εχθροί του έθνους, οι οποίοι είναι ίδιοι. Αν και τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα τελούν υπό αίρεση, είναι πασιφανές ότι ούτε η AN, ούτε ο RN αμφισβητούν τους κανόνες του πολιτικού παιχνιδιού στο δημοκρατικό πολίτευμα και δεν προτείνουν την ανατροπή του (Griffin, 1996; Tarchi, 2003; Mayer, 2018; Frigoli & Ivaldi, 2019; Bedock et al., 2022).

Θα ήταν παράλειψη αν δεν αναφέραμε, ότι ένα ακόμη κοινό σημείο είναι ότι τόσο η Ιταλία, όσο και η Γαλλία είναι χώρες της Δυτικής Ευρώπης που αντιμετώπισαν κοινά ιστορικά προβλήματα. Παρόλα αυτά θεωρούμε ότι η περίπτωση της Ιταλίας είναι ξεχωριστή για δύο σημαντικούς λόγους: Πρώτον, γιατί η χώρα αυτή ήταν η ιστορική κοιτίδα του φασισμού και δεύτερον, διότι η κατάρρευση του πολιτικού συστήματος στις αρχές της δεκαετίας του '90 ήταν άνευ προηγουμένου. Επιπρόσθετα, το εκλογικό σύστημα στην Ιταλία, όπου δημιουργούνται ευρύτεροι συνασπισμοί κυβερνήσεων συνεργασίας, διευκόλυνε την AN να βγει από το εκλογικό περιθώριο, κάτι που δεν το διαπιστώνουμε στην γαλλική περίπτωση (Milza, 2002; Hainsworth, 2004; Mondon, 2015).

Μία ακόμη ομοιότητα είναι ότι και τα δύο κόμματα που μελετάμε προκειμένου να βγουν από το εκλογικό γκέτο ήλθαν σε ρήξη με το κομματικό τους παρελθόν και κινήθηκαν σε μία πιο μετριοπαθή κατεύθυνση. Αυτό δεν αφορά μόνο το φραστικό επίπεδο, αλλά ακόμη και το ιδεολογικό. Ο ρατσισμός και ο αντισημιτισμός όχι μόνο

αποκηρύσσονται, αλλά και λαμβάνονται μέτρα αντιμετώπισης όσων δεν συμμορφώνονται. Επιπρόσθετα, ο πολιτικός μετασχηματισμός και στις δύο περιπτώσεις συνοδεύτηκε με «κοιλοπονήματα» και διασπάσεις. Η AN προηγήθηκε χρονικά και τροφοδότησε με το παράδειγμα της το FN. Θεωρούμε ότι η μετάβαση στην περίπτωση της AN ήταν πιο απότομη, ενώ στην περίπτωση του FN/RN κράτησε παραπάνω χρονικά και ήταν κάπως πιο ομαλή. Σε κάθε περίπτωση, ο μετασχηματισμός των κομμάτων αυτών συνάντησε ιδιαίτερους παράγοντες στην κάθε χώρα. Για παράδειγμα, στην Ιταλία η Λίγκα του Βορρά έθεσε συγκεκριμένα γεωγραφικά όρια στην επέκταση της AN, ενώ το FN θα λέγαμε ότι ήταν ο απόλυτος κυρίαρχος του παιχνιδιού στη Γαλλία (Milza, 2002; Hainsworth, 2004b; Eltchaninoff, 2018).

Επίσης, και τα δύο κόμματα έπρεπε να εξισορροπήσουν στην ανάγκη διεύρυνσης του εκλογικούς τους ακροατηρίου και στην διατήρηση της εσωτερικής τους αξιοπιστίας. Εδώ όμως επισημαίνουμε μία διαφορά: Το RN αποκηρύσσει πιο έντονα το ιστορικό παρελθόν του Vichy, ενώ η AN απλά κρατά αποστάσεις τοποθετώντας το στην ιστορία (Bolzonar, 2022).

Επιπρόσθετα, και στις δυο περιπτώσεις διαπιστώνουμε πολιτιστικό και όχι βιολογικό ρατσισμό, ιδιαίτερα απέναντι στους μετανάστες. Οι θέσεις της AN ήταν δειλά αντιμεταναστευτικές, καθώς έπρεπε να αντισταθμίσει την Λίγκα του Βορρά, ενώ στην περίπτωση του FN/RN ο αντιμεταναστευτικός λόγος είναι ιδιαίτερα οξύς. Στην περίπτωση της AN δεν διαπιστώνουμε ισλαμοφοβία, ενώ στον RN αυτό είναι πολύ έντονο. Βέβαια, η Γαλλία είναι μία χώρα που είχε αποικιοκρατική παρουσία στον αραβικό κόσμο, οργανωμένη αραβική διασπορά στο έδαφός της και φανατικούς ισλαμιστές που προκάλεσαν τρομοκρατικά χτυπήματα στις αρχές του 21^{ου} αιώνα. Μία ακόμη διαφορά είναι ότι το FN/RN προβάλλει ιδιαίτερα την κοσμική διάσταση του γαλλικού κράτους ενάντια στο Ισλάμ (Mondon, 2015; Mayer, 2018; Beauzamy, 2013; Bastow, 2017).

Επιπρόσθετα, είναι σημαντικό να αναφέρουμε ότι ο RN λαμβάνει σημαντική εκλογική υποστήριξη από γυναίκες και τη νεολαία, ιδιαίτερα των χαμηλότερων κοινωνικών στρωμάτων. Για αυτό το λόγο ενώ υπάρχει αναφορά σε παραδοσιακές συντηρητικές αρχές, όπως η οικογένεια, έχει μετριάσει τις θέσεις του για την ισότητα των φύλλων, την ομοφυλοφιλία, τα σύμφωνα συμβίωσης και την έκτρωση. Επίσης, έχει προσπαθήσει να προσεγγίσει εκλογικά τις μουσουλμάνες γυναίκες και τους Εβραίους.

Από την άλλη πλευρά, αν και η AN είχε μία ανάλογη τάση εκμοντερνισμού, όσον αφορά τις γυναίκες, δεν έφτασε σε αυτό το σημείο, ίσως διότι προέκρινε ως σημαντική την προσέλκυση του καθολικού σώματος που υποστήριζε παραδοσιακά την Χριστιανοδημοκρατία. Συνεπώς, η αγάπη στην οικογένεια, την πατρίδα και την θρησκεία προβάλλονταν ιδιαίτερα ως εθνικές αρετές με συνακόλουθη καταδίκη της έκτρωσης, των συμβολαίων συμβίωσης και της ομοφυλοφιλίας.

Τέλος, νομίζουμε ότι έχει σημασία να επισημάνουμε πως και στις δύο χώρες τα παραδοσιακά συντηρητικά κόμματα έχουν υιοθετήσει στοιχεία της πολιτικής της ριζοσπαστικής δεξιάς. Για παράδειγμα, η γαλλική κυβέρνηση το 2020 προσπάθησε να φέρει ένα νομοσχέδιο που απαγόρευε την βιντεοσκόπηση των αστυνομικών σε περιπτώσεις αστυνομικής βίας, κάτι που ξεσήκωσε θύελλα αντιδράσεων (Mudde, 2019; Iefimerida, 2020). Αυτό το γεγονός στην περίπτωση της AN κατέληξε στην ενσωμάτωση στο PdL, ενώ ως ώρας ο RN έχει μία διακριτή παρουσία στο κεντρικό επίπεδο. Επίσης, οφείλουμε να επισημάνουμε ότι στο οικονομικό επίπεδο η AN είχε μία μετάβαση από τον κρατικό προστατευτισμό στο νεοφιλελευθερισμό και πάλι πίσω, ενώ ο RN είναι σαφέστατα υπέρ του κρατισμού, ενάντια στο ευρώ και ζητά την επαναφορά του εθνικού νομίσματος (Tarchi, 2003; Frigoli & Ivaldi, 2019; Mayer, 2018).

Κεφάλαιο 5

Ανακεφαλαίωση

Όσον αφορά το πρώτο ερώτημα, αν δηλαδή τα δύο κόμματα, που μελετήσαμε, ανήκουν στο χώρο της λαϊκίστικης ριζοσπαστικής δεξιάς, η απάντηση είναι οπωσδήποτε καταφατική. Επίσης, εκπληρώνουν όλα τα κριτήρια που θέσαμε στο θεωρητικό μέρος (εθνικισμός – αυταρχισμός – λαϊκισμός). Από την άλλη πλευρά, οι ιδιαίτερες συνθήκες σε κάθε χώρα διαμορφώνουν κάποιες διαφοροποιήσεις σε επί μέρους ζητήματα, όπως για παράδειγμα στα ζητήματα φύλλου, στην ισλαμοφοβία, στην οικονομική πολιτική.

Όπως περιγράψαμε και παραπάνω, κοινό σημείο ανάμεσα στην AN και τον RN είναι η ρήξη με το παρελθόν και ο μετατόπιση με κατεύθυνση τον συντηρητικό χώρο. Σε αυτό το σημείο μέσα από τη βιβλιογραφία προκύπτει μία διαφωνία ανάμεσα στους μελετητές. Από τη μια πλευρά, υπάρχουν εκείνοι που πιστεύουν ότι η μετατόπιση ήταν μονάχα επιφανειακή, προσάπτουν στα κόμματα αυτά ανειλικρινείς προθέσεις ως προς τη δημοκρατία και προσπαθούν να αποκαλύψουν την βαθύτερη πολιτική ατζέντα. Από την άλλη, υπάρχουν οι μελετητές που θεωρούν ότι η μετατόπιση είχε ουσιαστικά χαρακτηριστικά. Η δική μας άποψη συντάσσεται με τους δεύτερους, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι η πολιτική μετατόπιση ήταν μονάχα προς μία κατεύθυνση. Μιλάμε δηλαδή για αμφισημίες, για συνέχειες και ασυνέχειες σε σχέση με το παρελθόν στις θέσεις και στο λόγο τους, για περιόδους εκμοντερνισμού και για περιόδους αναδίπλωσης. Αυτό το γεγονός έχει πολλαπλές ερμηνείες. Όπως γράψαμε παραπάνω, υπάρχει το ζήτημα της ισορροπίας ανάμεσα στην εσωτερική αξιοπιστία και στην κατεύθυνση της ηγεσίας. Υπάρχει επίσης το ζήτημα των δομών ευκαιρίας που μπορεί να μεταβάλλονται. Επίσης, διαφορετικές μεταβλητές παίζουν ρόλο στη φάση της εκλογικής επιτυχίας και διαφορετικές στη φάση της εκλογικής διατήρησης. Τέλος, είναι διαφορετική η τοποθέτηση στην αντιπολίτευση και διαφορετική όταν τα κόμματα αυτά κατέχουν θέσεις κυβερνητικές (Tarchi, 2003; Mudde, 2007).

Θα συμφωνήσουμε με τον Mudde (2019) πως τα καθιερωμένα κόμματα ασχολούνται περίπου με τα ίδια θέματα και έχουν παρόμοιες θέσεις με τα κόμματα της κατηγορίας που εξετάζουμε. Η επικέντρωση όμως του ενδιαφέροντος σε θέματα κοινωνικο-πολιτισμικά τις τελευταίες δεκαετίες και η ριζοσπαστικοποίηση των καθιερωμένων κομμάτων, ιδίως του συντηρητικού χώρου, έβγαλαν την λαϊκίστικη ριζοσπαστική δεξιά

από το περιθώριο. Συνεπώς, οι ιδέες τους είναι ολοένα και περισσότερο ανεκτές από τους πολιτικούς κύκλους, τα ΜΜΕ, την κοινωνία, τις επιχειρήσεις. Αυτό έχει σαν συνέπεια τα όρια ανάμεσα στους πολιτικούς χώρους να θολώνουν. Οι διαφορές έχουν πλέον κάνουν με την ποσότητα και όχι το είδος. Η λαϊκίστικη ριζοσπαστική δεξιά δεν προσβλέπει σε ένα διαφορετικό κόσμο από τα καθιερωμένα πολιτικά κόμματα, αλλά αθεί τις καθιερωμένες αξίες και ιδέες στο μη φιλελεύθερο άκρο. Συνεπώς, αναμένουμε ότι η υποστήριξη προς τον RN στο μέλλον θα παραμείνει στα ίδια επίπεδα και ενδεχομένως να μεγαλώσει. Το παράδειγμα των ιταλικών εκλογών του Σεπτεμβρίου του 2022 με την επικράτηση του Fratelli d' Italia, ενός πολιτικού σχηματισμού από τα «σπάργανα» της AN είναι πολύ χαρακτηριστικό (Kirby, 2022). Το ζήτημα λοιπόν που θα έχει ενδιαφέρον για περαιτέρω μελέτη στο μέλλον είναι τι θα αλλάξει και τι παραμείνει το ίδιο για τον RN, αν βγει στην κυβέρνηση, ποιες θα είναι οι συνέπειες για τη φιλελεύθερη δημοκρατία στην Γαλλία και στην υπόλοιπη Ευρώπη, καθώς και ποια θα είναι η θέση του ακροδεξιού εξτρεμισμού που μέχρι στιγμής βρίσκεται στο περιθώριο.

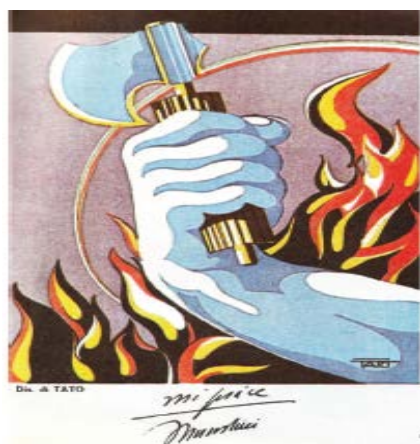
Παράρτημα

Εικόνες που συνδέουν την AN με το φασιστικό παρελθόν (Cheles, 2010).

Εικόνα 1: Λογότυπο της AN (1994-2009)

Εικόνα 2: «Η Νέα Ιταλία αναδύεται». Αφίσα του ιδρυτικού συνεδρίου της AN.

Εικόνα 3: Λογότυπο της νεολαίας της AN (1995 κι έπειτα).

Εικόνα 4: Λογότυπο της νεολαίας του MSI (1972-1994)

Εικόνα 5: Λογότυπο της Giovane Italia (1948-1972).

Εικόνα 6: Φασιστική καρτ ποστάλ του 1925 με υπογραφή του Μουσολίνι.

Εικόνα 7: Πορτρέτο του γερουσιαστή της AN Achille Totaro από τον προσωπικό του ιστότοπο (2006).

Εικόνα 8: Εφημερίδα του 1936.

Εικόνα 9: « Επανάσταση ενάντια στο μοντέρνο κόσμο». Υπάρχει ομώνυμο βιβλίο του Julius Evola από το 1934. Αφίσα της νεολαίας της AN το 2008.

Εικόνα 10: Αφίσα της νεολαίας της AN το 2007.

Εικόνες της AN που σηματοδοτούν την πολιτική της μετακίνηση (Cheles, 2010).

11

12

Εικόνα 11: «Λίγοι μονάχα αποκαλούσαν την Ιταλία πατρίδα. Τώρα είμαστε πλειοψηφία». Αφίσα της AN, 2005.

Εικόνα 12: «Το μέλλον; Στη δεξιά». Αφίσα του 2005.

13

14

Εικόνα 13: «Ξαναχτίζοντας την Ρώμη». Προεκλογική αφίσα για τις τοπικές εκλογές του 1993.

Εικόνα 14: «Αγαπώντας την Ρώμη». Προεκλογική αφίσα για τις τοπικές εκλογές του 2006. Μοντέρνα πόζα. Λευκό πουκάμισο που έρχεται σε αντίθεση με τους μελανοχιτώνες του φασισμού.

15

16

Εικόνα 15: «Οικογένεια. Συγγώμη, είναι φυσιολογικό». Αφίσα του 2007.

Εικόνα 16: «Αλληλέγγυα Ιταλία. Στεκόμαστε πλάι στις γυναίκες». Προεκλογική αφίσα του 2006.

Προεκλογικά φυλλάδια του Rassemblement National (Rassemblement National, n.d.b).

LA FRANCE J'Y CROIS !

JE DÉFENDS MON DRAPEAU

Rassemblement National
rassemblementnational.fr

**La France, j'y crois
JE DÉFENDS MON DRAPEAU**

Le président de la République poursuit son œuvre de **déconstruction de la France**. Il veut maintenant nous imposer le drapeau de l'Union européenne, et à terme abandonner nos trois couleurs.

**NOTRE DRAPEAU C'EST NOTRE HISTOIRE
NOTRE DRAPEAU C'EST NOTRE CULTURE
NOTRE DRAPEAU C'EST NOTRE AVENIR**

Les mondialistes veulent toujours moins de France, effacer notre histoire, nous déraciner.
Soyons fiers de notre pays, fiers de notre drapeau, fiers du génie français !

**Notre avenir c'est la France
FRANÇAIS, REJOIGNEZ
LE RASSEMBLEMENT
NATIONAL**

Εικόνα 17 α-β: «Πιστεύω στη Γαλλία – υπερασπίζομαι τη σημαία μου». Προπαγανδιστική εικόνα για τις προεδρικές εκλογές του 2022.

**1 agression gratuite
toutes les 44 secondes**

**JUSTICE POUR
LES FRANÇAIS**

Rassemblement National

**Il est temps de rompre
avec le dupond-morettisme**

Squats, rodéos urbains, refus d'obtempérer, lynchages, coups de couteau... Chaque jour, la France s'enfoncé dans un chaos sécuritaire : **l'ensauvagement n'épargne plus un seul Français.**

Laxisme, manque de places dans les prisons, submersion migratoire...
Il est temps de rompre avec le dupond-morettisme.

Pour **Éric Dupond-Moretti**, le ministre de la Justice, « la France n'est pas un coupe-gorge ». **Vraiment ?**

**120 attaques au couteau par jour
1 violence gratuite toutes les 44 secondes**

Face à la certitude de l'impunité, du laxisme judiciaire et des remises de peine, appliquons la certitude de la poursuite, de la condamnation et de l'exécution des peines.

ADHÉREZ

- ✓ Doubler le nombre de magistrats
- ✓ Rétablir les peines planchers et supprimer les remises automatiques de peine
- ✓ Construire de nouvelles places de prison
- ✓ Expulser les étrangers condamnés
- ✓ Supprimer les aides sociales pour les parents de mineurs multirécidivistes

Εικόνα 18 α-β: «Μία επίθεση κάθε 44 δευτερόλεπτα – Δικαιοσύνη για τους Γάλλους». Προεκλογικό φυλλάδιο για τις προεδρικές του 2022.

**ILS NOUS PROTÈGENT
DÉFENDONS-LES !**

**LE RASSEMBLEMENT
SOUTIENT LA POLICE !**

**Rassemblement
National**
rassemblementnational.fr

**RESPECT DES POLICIERS
& ORDRE DANS NOS RUES**

**LEUR QUOTIDIEN
EN CHIFFRES :**

35
POLICIERS
BLESSES PAR JOUR

ET EN 1 AN :

+60%
POLICIERS
BLESSES PAR ARME

+10%
GENDARMES
AGRESSÉS

+17%
POMPIERS
AGRESSÉS

**Lynchages, insultes, jets de pierres, guet-apens :
nos forces de l'ordre subissent chaque jour
des agressions de plus en plus violentes.**

Grâce aux réseaux sociaux, la France entière découvre chaque jour de nouvelles images de policiers agressés, attaqués, victimes de traquenards et de guerres de gangs. Hélas, il ne s'agit pas de faits isolés qui disparaissent avec la lumière médiatique. Ces violences contre nos forces de l'ordre sont quotidiennes : les racailles savent profiter de l'impunité du gouvernement.

Nos forces de l'ordre ne peuvent pas compter sur le soutien efficace du gouvernement actuel qui préfère la culture de l'excuse et le laxisme judiciaire. Il faut mettre fin à l'impunité de ceux qui attaquent les serveurs de l'Etat !

**EXPLOSION DES VIOLENCES, TRAFICS, TERRORISME :
La France a besoin d'une police forte et respectée,
qui nous protège d'une insécurité croissante !**

**Si le Rassemblement National ne le fait pas,
qui le fera ?**

- Réarmer nos forces de l'ordre, en personnels (15 000 policiers et gendarmes supplémentaires), en matériels mais aussi moralement.
- Instaurer une présomption de légitime défense pour nos forces de l'ordre.
- Mettre fin au laxisme judiciaire en rétablissant les peines plénières.
- Prononcer l'ajonction d'éloignement pour dissoudre les bandes criminelles.
- Supprimer le versement des aides sociales aux parents de mineurs

RN
rassemblementnational.fr

Εικόνες 19^α-β: «Μας προστατεύουν – υπερασπιστείτε τους! Ο Συναγερμός υποστηρίζει την αστυνομία!». Προεκλογικό φυλλάδιο του RN.

RURALITÉ :

**DÉFENDONS
L'ÉCOLE DE PROXIMITÉ !**

**Rassemblement
National**
rassemblementnational.fr

**« IL N'Y AURA PLUS DE FERMETURE DE CLASSES
DANS LES ÉCOLES PRIMAIRES »**
Emmanuel Macron (17 juillet 2017)

MENTEUR

Après la fermeture de :

- la gendarmerie
- la Poste
- la gare

demain l'école ?

La ruralité déjà malmenée :

- Limitation à 80 km/h.
- Hausse du prix des péages, de l'essence et du gaz.

Malgré la promesse d'Emmanuel Macron, **300 classes** seront fermées à la prochaine rentrée dans les 45 départements les plus ruraux.

2300 postes d'enseignants manquent pour assumer le dédoublement des classes de CP-CE1 dans les quartiers de banlieues dits « prioritaires » : la ruralité n'a pas à être sacrifiée pour les banlieues !

1 300 000 enfants vivent à plus de 5km de leur école : ici, le problème n'est pas le nombre d'enfants par classe, mais le temps de trajet jusqu'à l'école.

**Avec le Rassemblement National,
défendons l'école rurale !**

**POUR 1€ DÉPENSÉ
DANS LES BANLIEUES,
1€ INVESTI
DANS LES CAMPAGNES.**

Εικόνα 20 α-β: «Υπαιθρος: Υπερασπιζόμαστε το τοπικό σχολείο!».

UN AVENIR POUR NOS CAMPAGNES

GARE

POSTE

GENDARMERIE

COMMERCES

Rassemblement National
rassemblementnational.fr

**POUR 1 € DÉPENSÉ DANS LES BANLIEUES,
1 € INVESTI DANS LES CAMPAGNES**

18%
des Français habitent
un désert médical

404
bureaux de Poste
ont fermé en un an
(janvier 2016 - janvier
2017)

15 000
commerces ferment
chaque année

450
centres d'accueil
pour migrants
hors de Paris

260
exploitations agricoles
ferment
chaque semaine

100 milliards d'euros dilapidés dans la politique de la ville depuis 30 ans alors que les gouvernements successifs ont sacrifié le monde rural !

- Délocalisations et désindustrialisations
▶ Hausse du chômage et de la pauvreté
- Fermetures de gendarmeries
▶ Hausse des cambriolages et de l'insécurité
- Implantations anarchiques de grandes surfaces
▶ Disparition du commerce de proximité
- Abandon des services publics
▶ Inégalités des territoires
- Fermetures des écoles
▶ Départ des familles vers les grandes villes

Dans nos villages, la gare est fermée, les cars ne passent plus et maintenant le gouvernement persécute les automobilistes : augmentation des péages, limitation de vitesse à 80 km/h, péages à l'entrée des grandes villes.

**LA RURALITÉ, C'EST LA FRANCE
SEUL LE RASSEMBLEMENT NATIONAL
LA PROTÈGERA**

- 1 Lutter contre les déserts médicaux
- 2 Soutenir l'agriculture française en développant les circuits courts
- 3 Garantir à chaque citoyen l'accès à une gare, un bureau de poste, et une gendarmerie
- 4 Investir dans le haut débit et la couverture téléphonique en zone rurale
- 5 Favoriser les commerces de proximité en centres-villes en limitant l'implantation des grandes surfaces
- 6 Améliorer les infrastructures routières

Εικόνα 21 α-β: “Ένα μέλλον για τους αγρότες μας».

PAS DE DEBARQUEMENT DE CLANDESTINS SUR NOS CÔTES

STOP AU TRAFIC HUMAIN

Je signe la pétition

Rassemblement National
rassemblementnational.fr

POUR STOPPER L'ARRIVÉE DE NOUVEAUX CLANDESTINS

Je signe la pétition

Vous êtes 67% à refuser l'arrivée de l'Aquarius en France ! (Sondage IFOP, juin 2018)

Les alliés du Rassemblement National au pouvoir en Italie refusent toute arrivée de clandestins. IL EST URGENT DE FAIRE PAREIL EN FRANCE !

CE TRAFIC DOIT ÊTRE STOPPÉ IMMÉDIATEMENT CAR :

- Il est illégal tout en bénéficiant d'argent public.
- La France n'a pas vocation à accueillir des centaines de milliers de clandestins dont les motivations sont majoritairement économiques.
- Le droit d'asile y est clairement détourné.
- Il est dangereux pour les migrants qui risquent leur vie en mer.
- La France ne peut cautionner le trafic d'êtres humains déguisé en sauvetage.

AFIN QUE LA LOI ET LA DIGNITÉ HUMAINE SOIENT RESPECTÉES, SIGNED LA PÉTITION DEMANDANT :

- L'interdiction de débarquement en France des navires transportant des clandestins et leur retour à leur port de départ.
- Le refus de l'accueil de nouveaux migrants en France.
- L'arrêt des subventions aux ONG complices des passeurs.

Εικόνα 22 α-β: «Ενάντια στην αποβίβαση των παράνομων μεταναστών στις ακτές μας. Σταματήστε το ανθρώπινο trafficking».

ELECTIONS EUROPÉENNES - DIMANCHE 26 MAI 2019

**IMMIGRATION MASSIVE
MATRAQUAGE FISCAL
CONCURRENCE DÉLOYALE
CHUTE DU POUVOIR D'ACHAT
DÉSASTRE ÉCOLOGIQUE**

72%
des Français
sont **insatisfaits**
du fonctionnement
de l'Union européenne*

Source: Ipsos, 27 février 2019

Rassemblement National
m-europeennes.fr

UNE ALTERNATIVE EST POSSIBLE !

TOURNEZ LA PAGE >>>

L'EUROPE DE MACRON

La Commission européenne qui décide de tout.

Les accords de libre-échange qui menacent notre industrie, notre agriculture et notre environnement.

Les travailleurs détachés étrangers et la concurrence déloyale.

L'immigration incontrôlée et la répartition obligatoire des migrants.

Le laxisme de la justice européenne face à l'islamisme.

Une Union européenne sans identité et sans racines.

ACCUEIL DES MIGRANTS, IMPÔT EUROPÉEN, SANCTIONS CONTRE LES PAYS LIBRES : LA VRAIE POLITIQUE EUROPÉENNE DE LR !

Au Parlement européen, les élus LR appartiennent au parti européen de Merkel et Juncker. Ils soutiennent l'immigration massive, ils ont voté pour la répartition des migrants et le financement du regroupement familial. Ils ont aussi voté les sanctions contre la Hongrie et la Pologne, pays qui refusent la folle politique d'immigration de Bruxelles. Comme Emmanuel Macron, les élus LR soutiennent l'instauration d'un impôt européen !

L'EUROPE DES NATIONS

Une coopération européenne qui respecte les peuples et les nations.

Le juste échange, le localisme (produire et consommer au plus près) et le protectionnisme économique.

La priorité aux entreprises et aux travailleurs français.

Le retour des frontières nationales et le renforcement des frontières extérieures.

La déchéance de nationalité pour les djihadistes et l'expulsion des islamistes étrangers.

L'affirmation de nos valeurs de civilisation.

CONTRE L'IMMIGRATION ET L'ISLAMISME, POUR LA PRIORITÉ NATIONALE ET LA DÉFENSE DE LEUR AGRICULTURE : NOS ALLIÉS AGISSENT !

En Italie, les débarquements de migrants ont baissé de 95% depuis l'arrivée au pouvoir de notre allié Matteo Salvini (Lega). Pour préserver son agriculture, l'Italie refuse aussi les accords de libre-échange conclus par l'Union européenne.

En Autriche, nos alliés du FPÖ ont instauré la priorité nationale pour les allocations familiales et ont expulsé 60 imams islamistes étrangers.

AVEC **JORDAN BARDELLA** ET **MARINE LE PEN**

BÂTISSONS L'AVENIR

> **UNE EUROPE DES NATIONS** fondée sur la liberté et le respect des peuples.

> **LA MAÎTRISE DES FRONTIÈRES** pour en finir avec l'immigration massive et incontrôlée.

> **LA PROTECTION DE NOTRE AGRICULTURE, DE NOTRE INDUSTRIE ET DE NOS EMPLOIS** face aux traités de libre-échange irresponsables.

LE DIMANCHE 26 MAI
Contre l'Union européenne de Macron, Merkel et Juncker
PRENEZ LE POUVOIR

Εικόνες 23 α-δ: «Μαζική μετανάστευση, φορολογική επιδρομή, άδικος ανταγωνισμός, πτώση της αγοραστικής δύναμης, οικολογική καταστροφή. Το 72% των Γάλλων είναι δυσαρεστημένοι με την λειτουργία της Ε.Ε.». Προεκλογικό φυλλάδιο του RN για το 2019.

MARINE LE PEN & MATTEO SALVINI

PARTOUT EN EUROPE

NOS IDÉES

ARRIVENT AU POUVOIR

LA LIBÉRATION DE L'EUROPE

**L'UNION DES NATIONS EUROPÉENNES (UNE) :
UN PROJET POUR CHANGER L'EUROPE
ET PROTÉGER LA FRANCE**

- Contrôle des frontières nationales.
- Renvoi des bateaux de clandestins et arrêt de la submersion migratoire.
- Liberté de choisir nos lois.
- Protection de nos emplois et de notre agriculture.
- Maintien du service public.
- Priorité nationale.
- Défense de la liberté d'expression.
- Coopérations choisies entre nations libres, plutôt qu'imposées par Bruxelles.

EN EUROPE A COMMENCÉ

EN EUROPE, NOS ALLIÉS AGISSENT

EN ITALIE :

- Blocage des bateaux de clandestins envoyés par les passeurs
- Renvoi des clandestins chez eux
- Refus des accords de libre-échange (CETA) pour protéger les agriculteurs

EN AUTRICHE :

- Expulsion des imams radicaux
- Baisse des prestations sociales pour les étrangers
- Refus de recevoir des clandestins

DEMAIN EN FRANCE,

NOUS LE FERONS

AVEC MARINE

Εικόνες 24 α-δ: «Σε όλη την Ευρώπη οι ιδέες μας έρχονται στην εξουσία». Προεκλογικό φυλλάδιο για τις ευρωεκλογές του 2019.

Contre la barbarie islamiste

**FAITES LE CHOIX
DE L'ACTION**

**Rassemblement
National**

Nouvelle attaque devant les anciens locaux de Charlie Hebdo à Paris, enseignant égorgé à Conflans-Sainte-Honorine, laxisme à l'égard d'associations politico-religieuses, recul des libertés : face à l'inaction du gouvernement, **la menace islamiste persiste dans notre pays !**

+ de 150
mosquées
radicales encore
ouvertes

+ de 4000
étrangers fichés S
Islamistes
en France

+ de 250
détenus
Islamistes libérés
d'ici 2022

QU'ATTEND EMMANUEL MACRON ?

NOS MESURES POUR PROTÉGER LES FRANÇAIS :

- Fermer les mosquées radicales
- Expulser les étrangers fichés S et les imams radicaux étrangers
- Interdire le financement des lieux de culte par des puissances étrangères
- Dissoudre toutes les organisations islamistes
- Stopper l'immigration massive et rétablir les frontières nationales
- Refuser les revendications communautaristes et défendre la laïcité (espace public, école et entreprise)

Εικόνες 25 α-β: «Ενάντια στην ισλαμική βαρβαρότητα – κάντε την επιλογή της δράσης».

Βιβλιογραφία

Ξενόγλωσση

Abdeslam, A., A. (2021). Muslims and Immigrants in the Populist Discourse of the French Party Rassemblement National and Its Leader on Twitter. *Journal of Muslim Minority Affairs*, 41 (1), 46-61. <https://doi.org/10.1080/13602004.2021.1903159>

Bar-On, T. (2018). The Radical Right and Nationalism. Στο J. Rydgren (ed.), *The Oxford Handbook of The Radical Right* (43-76). Oxford University Press. New York.

Bar-On, T. (2013). Italian Postwar Neo-Fascism – Three Paths, One Mission? Στο R. Wodak & E. Richardson (eds.), *Analysing Fascist Discourse – European Fascism in Talk and Text*, (42-55). Routledge. New York.

Bastow, S. (2018). The Front national under Marine Le Pen: a mainstream political party?. *Fr Polit* 16, 19–37. <https://doi.org/10.1057/s41253-017-0052-7>

Beauzamy, Br. (2013). Continuities of Fascist Discourse, Discontinuities of Extreme-Right Political Actors? Overt and Covert Antisemitism in the Contemporary French Radical Right. Στο R. Wodak & E. Richardson (eds.), *Analysing Fascist Discourse – European Fascism in Talk and Text*, (163-180). Routledge. New York.

Bedock, C., Best, V., Otjes, S. & Weisskircher, M. (2022). A policy like no other? The populist radical right challenge in the field of democracy reform. *Party Politics*, 0 (0), 1-11. DOI: 10.1177/13540688221089126

Betz, H-G. (2018). The Radical Right and Populism. Στο J. Rydgren (ed.), *The Oxford Handbook of The Radical Right* (139-164). Oxford University Press. New York.

Bolzonar, F. (2022, March 28). Dealing with a difficult past: historical memories of the Vichy regime and fascism in the ideology of the Rassemblement National and the Lega. *Journal of Contemporary European Studies*. <https://doi.org/10.1080/14782804.2022.2056730>

Bonnano, A. (2021). The Crisis of Neoliberalism, Populist Reaction, and the Rise of Authoritarian Capitalism. Στο B. Berberoglu (ed.), *The Global rise of Authoritarianism*

in the 21st century – Crisis of Neoliberal Globalization and the Nationalist Response (15-29), Routledge. New York.

Bornschieer, S. (2018). Globalization, Cleavages and the Radical Right. Στο J. Rydgren (ed.), *The Oxford Handbook of The Radical Right* (311-347). Oxford University Press. New York.

Braunthal, G. (2009). *Right-wing Extremism in Contemporary Germany*. Palgrave Macmillan. Basingstoke, Hampshire.

Bruff, I. (2013). The Rise of Authoritarian Neoliberalism. *Rethinking Marxism*, 26 (1), 113-129. <https://doi.org/10.1080/08935696.2013.843250>

Canovan, M. (2002). Taking Politics to the People: Populism as the Ideology of Democracy. Στο Y. Mény and Y. Surel (eds.), *Democracies and the Populist Challenge* (25-44). New York: Palgrave.

Chalala, E. (2019). Arab Nationalism: A bibliographic essay. Στο T. E. Farah (ed.), *Pan-Arabism and Arab Nationalism* (18-55). Routledge. New York.

Charalambous, G. & Christoforou, P. (2018). Far-Right Extremism and Populist Rhetoric: Greece and Cyprus during an Era of Crisis. *South European Society and Politics*, 23 (4), 451-477. DOI: 10.1080/13608746.2018.1555957

Cheles, L. (2010). Back to the future. The visual propaganda of Alleanza Nazionale (1994–2009). *Journal of Modern Italian Studies*, 15(2), 232-311. DOI: 10.1080/13545711003606644

Chiarini, R. (2013). Taking stock – Italy. Στο R. Melzer & S. Serafin (eds.), *Right-Wing extremism in Europe – Country Analyses, Counter-Strategies and Labor Market Oriented Exit Strategies* (103-131), Friedrich-Ebert-Stiftung, Berlin.

Copsey, N. (2018). The Radical Right and Fascism. Στο J. Rydgren (ed.), *The Oxford Handbook of The Radical Right* (166-187). Oxford University Press. New York.

Eltchaninoff, M. (2018). *Inside the Mind of Marie Le Pen*. C. Hurst and Co. Publishers Ltd. London.

Frigoli, G. & Ivaldi, G. (2019). Still a Radical Right Movement Party? – Political opportunities, party strategy and the cultural context of the Front National in France. Στο M. Caiani & O. Cisar (eds.), *Radical Right Movement Parties in Europe* (63-80), Routledge. New York.

Gattinara, C., P. (2019). Neo-fascist movement parties in Italy: the extreme right between electoral and protest politics. Στο M. Caiani & O. Cisar (eds.), *Radical Right Movement Parties in Europe*, (81-96), Routledge. New York.

Griffin, R. (1996). The ‘post-fascism’ of the Alleanza Nazionale: A case study in ideological morphology. *Journal of Political Ideologies*, 1 (2), 123-145.

Jahn, D. (2022). The changing relevance and meaning of left and right in 34 party systems from 1945 to 2020. *Comparative European Politics*. <https://doi.org/10.1057/s41295-022-00305-5>

Ignazi, P. (2005). Legitimation and Evolution on the Italian Right Wing: Social and Ideological Repositioning of Alleanza Nazionale and the Lega Nord. *South European Society & Politics*, 10(2), 333-349. DOI: 10.1080/13608740500135058

Kallis, A. (2018). The Radical Right and Islamophobia. . Στο J. Rydgren (ed.), *The Oxford Handbook of The Radical Right* (76-101). Oxford University Press. New York.

Kirby, P. (2022, September 26). Giorgia Meloni: Italy's far-right wins election and vows to govern for all. *BBC*. <https://www.bbc.com/news/world-europe-63029909>

Lorimer, M. (2020). Europe as ideological resource: the case of the Rassemblement National. *Journal of European Public Policy*, 27 (9), 1388-1405. DOI: 10.1080/13501763.2020.1754885

Mammone, A. (2015). Rome in Black(shirt): Far-right alliances in recent Italy. Στο G. Charalambous (ed.), *The European Far Right: Historical and Contemporary Perspectives* (29-34). Friedrich-Ebert-Stiftung. Oslo.

Mayer, N. (2018). The Radical Right in France. Στο J. Rydgren (ed.), *The Oxford Handbook of The Radical Right* (615-640). Oxford University Press. New York.

Minkenberg, M. & Schain, M. (2003). The Front National in Context: French and European Dimensions. Στο P. H. Merkl & L. Weinberg (eds.), *Right-Wing Extremism in the Twenty-First Century* (155-183), Frank Cass Publishers. London.

Mondon, A. (2015). The irresistible rise of the Front National? Populism and the mainstreaming of the extreme right. Στο G. Charalambous (ed.), *The European Far Right: Historical and Contemporary Perspectives*, (35-42). Friedrich-Ebert-Stiftung. Oslo.

Mudde, C. (2007). *Populist Radical Parties in Europe*. Cambridge University Press. Cambridge.

Mudde, C. (2019). *The Far Right Today*. Polity Press. Cambridge.

Mudde, C. & Kaltwasser, C. R. (2013). Populism. Στο M. Freeden, L. T. Sargent, M. Stears (eds.), *The Oxford Handbook of Political Ideologies* (493-512). Oxford University Press. Oxford.

Pirro, A. (2022). Far right: The significance of an umbrella concept. *Nations and Nationalism*, 1-12.

Reicher, St., Haslam, S., A., Platow, M. & Steffens, N. (2016). Tyranny and Leadership. Στο Sh. McKeown, R. Haji, N. Ferguson (eds.), *Understanding Peace and Conflict Through Social Identity Theory – Contemporary Global Perspectives* (71-88). Springer. Cham, Switzerland.

Ruzza, C. (2018). The Radical Right in Southern Europe. Στο J. Rydren (ed.), *The Oxford Handbook of the Radical Right*, (717-733). Oxford University Press. New York.

Rydgren, J. (2018). The Radical Right: An introduction. Στο J. Rydren (ed.), *The Oxford Handbook of the Radical Right*, (23-39). Oxford University Press. New York.

Said, W. E. (1978). *Orientalism – Western conceptions of the Orient*. Penguin. London

Schedler, A. (1996). Anti-political Establishment Parties. *Party Politics*, 2 (3), 291–312.

Stockemer, D. (2017). *The Front National in France: Continuity and Change Under Jean-Marie Le Pen and Marine Le Pen*. Springer. Cham, Switzerland.

Stone, W., F., Laderer, G. & Christie, R. (1993). The status of Authoritarianism. Στο W. F. Stone, G. Laderer & R. Christie (eds.), *Strength and Weakness- The Authoritarian Personality Today* (229-245). Springer – Verlag. New York.

Stone, E & Smith, L., D. (1993). Authoritarianism: Left and Right. . Στο W. F. Stone, G. Laderer & R. Christie (eds.), *Strength and Weakness- The Authoritarian Personality Today* (144-156). Springer – Verlag. New York.

Tarchi, M. (2003). The political culture of the Alleanza nazionale: an analysis of the party's programmatic documents (1995-2002). *Journal of Modern Italian Studies*, 8 (2), 135-181. DOI: 10.1080/1354571032000078248

Ter Wal, J. (2010). The Discourse of the Extreme Right and Its Ideological Implications: The Case of the Alleanza nazionale on Immigration. *Patterns of Prejudice*, 34 (4), 37-51. DOI: 10.1080/003132200128810982

Vandoros, S. (2018). Immigration and Political Opportunities for Right Wing Extremism: The case of Golden Dawn in Greece. *Mediterranean Quarterly*, 29 (1), 48-69.

Vasilopoulou, S. (2018). The Radical Right and Euroskepticism. Στο J. Rydgren (ed.), *The Oxford Handbook of The Radical Right* (189-212). Oxford University Press. New York.

Vincent, A. (2013). Nationalism. Στο M. Freeden, L. T. Sargent, M. Stears (eds.)μ *The Oxford Handbook of Political Ideologies* (452-473). Oxford University Press. Oxford.

Waring, A. (2018). *The New Authoritarianism – Vol. I, A Risk Analysis of the Alt-Right Phenomenon* . Ibidem - Verlag. Stuttgart.

Wodak, R. (2018). The Radical Right and Antisemitism. Στο J. Rydgren (ed.), *The Oxford Handbook of The Radical Right* (103-137). Oxford University Press. New York.

Wodak, R. & Richardson, J. E. (2013) Στο R. Wodak & J. E. Richardson (ed.), *Analysing Fascist Discourse – European Fascism in Talk and Text* (1-16), Routledge. New York.

Woodley, D. (2013). Radical Right Discourse contra State-Based Authoritarian Populism: Neoliberalism, Identity and Exclusion after the Crisis. Στο R. Wodak & J. E. Richardson (εκδ.), *Analysing Fascist Discourse – European Fascism in Talk and Text* (17-41), Routledge. New York.

Ελληνόγλωσση

Βανδώρος, Σ. (2015). *Εισαγωγή στις Πολιτικές Ιδεολογίες*. ΣΕΑΒ. Ανακτημένο από: <https://www.kallipos.gr/el/>

Παπαδόπουλος, Γ. (2015). Ο συντηρητικός εθνολαϊκισμός στη Δυτική Ευρώπη: Ένα αντιφατικό φαινόμενο. *Επιστήμη και Κοινωνία: Επιθεώρηση Πολιτικής και Ηθικής Θεωρίας*, 12, 1–37. <https://doi.org/10.12681/sas.765>

Σταυρακάκης, Γ., Νικήσιανης, Ν., Κουπκιολής, Αλ., Κατσαμπέκης, Γ. & Σιώμος, Θ. (2015). Λαϊκιστικός λόγος και δημοκρατία. *Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης*, 43. 49-80.

Φραγκουδάκη, Α. (2015). Πολυπολιτισμός, εθνικισμός και ακροδεξιά. *Επιστήμη και Κοινωνία: Επιθεώρηση Πολιτικής και Ηθικής Θεωρίας*, 30, 105–150. <https://doi.org/10.12681/sas.645>

Gallagher, T. (2004). Έξοδος από το γκέτο: η ιταλική ακροδεξιά στη δεκαετία του 1990. Στο P. Hainsworth (επιμ.), *Η ακροδεξιά: Ιδεολογία, πολιτική, κόμματα* (149-187), εκδόσεις Παπαζήση. Αθήνα.

Hainsworth, P. (2004a). Εισαγωγή: Η ακροδεξιά. Στο P. Hainsworth & Γεωργιάδου Β. (επιμ.), *Η ακροδεξιά: Ιδεολογία, πολιτική, κόμματα* (43-70). Εκδόσεις Παπαζήση. Αθήνα.

Hainsworth, P. (2004b). Το Εθνικό Μέτωπο: από την άνοδο στον κατακερματισμό της γαλλικής ακροδεξιάς. Στο P. Hainsworth & Γεωργιάδου Β. (επιμ.), *Η ακροδεξιά: Ιδεολογία, πολιτική, κόμματα* (71-95). Εκδόσεις Παπαζήση. Αθήνα.

Hobsbawm, E. (2006). *Η εποχή των άκρων – Ο Σύντομος Εικοστός Αιώνας 1914-1991*. Εκδόσεις Θεμέλιο. Αθήνα.

Iefimerida. (2020, Νοέμβριος 11). Γαλλία: Αναδίπλωση Μακρόν για το επίμαχο άρθρο που απαγορεύει τη βιντεοσκόπηση αστυνομικών. *Iefimerida*. <https://www.iefimerida.gr/kosmos/gallia-anadiplosi-kybernisis-nomoshedio-asfaleias>

Milza, P. (2002). *Οι μελανοχιτώνες της Ευρώπης – Η ευρωπαϊκή ακροδεξιά από το 1945 έως σήμερα*. Εκδόσεις Scripta. Αθήνα.

Διαδικτυακοί τόποι

MLaFrance. (n.d.). Livret Thematique. <https://rassemblementnational.fr/livrets-thematiques>

Rassemblement National. (n.d.a). 22 Mesures pour 2022. <https://rassemblementnational.fr/22-mesures>

Rassemblement National. (n.d.b). Tracts et Affices. <https://rassemblementnational.fr/tracts>